

TARTU ÜLIKOOL
ÕIGUSTEADUSKOND
Avaliku õiguse osakond

Georg Haller

**TSIVIILELANIKKONNA TERRORISEERIMISE ANALÜÜS RAHVUSVAHELISES
HUMANITAARÕIGUSES VENEMAA RÜNNAKUTE NÄITEL UKRAINA
ENERGIATARISTULE**

Magistritöö

Juhendaja: dr. iur. René Värk

Tallinn

2026

Sisukord

Sissejuhatus	3
1. Tsiviilelanikkonna kaitse õiguslik raamistik	7
1.1 Tsiviilelanike terroriseerimise ja ründamise teoreetiline erinevus	7
1.2 Genfi konventsioonide tõlgendamine kommenteeritud väljaande ja esimese lisaprotokollis kontekstis	12
1.2.1 Tsiviilelanikkonna kaitse normistik.....	12
1.2.2 Kaasaegse sõjapidamise mõju Esimese Lisaprotokollis artikli 51 lg 2 rakendamisele.....	15
2. Venemaa rünnakud Ukraina tsiviilobjektidele	19
2.1 Praktiline käsitlus Vene rünnakutest Ukraina tsiviilelanikkonna vastu.....	19
2.2 Vene terrorikuriteod rahvusvahelise kohtupraktika kohtuasja kontekstis	20
2.3 Venemaa rünnakute vastavus terroriseerimise tunnustele	22
2.3.1 Tsiviilelanikkonna terroriseerimise käsitlus Stanislav Galići lahendi kohaselt ...	22
2.3.2 Hirmu levitamise eesmärgi tuvastamist abistavad eeldused	28
3. Rünnaku peamise eesmärgi tuvastamine Vene rünnakute näitel	37
3.1 Rünnakute korduvus ja süsteemsus.....	38
3.2 Rünnakute sõjalise eesmärgi tuvastamine	40
3.3 Tsiviilkahjude maksimeerimise eesmärk.....	43
Kokkuvõte	48
Summary	51
Kasutatud materjalide loetelu	55

Sissejuhatus

Alates Venemaa täiemahulise sissetungi algusest Ukrainasse 2022. aastal on maailma julgeolekukord sattunud üle pika aja sügavasse kriisi. Tegemist ei ole pelgalt regionaalse relvakonfliktiga kahe riigi vahel, vaid sõjaga, mis on teravalt esile toonud rahvusvahelise õiguse olulisuse ning selle kesksete normide süstemaatilise eiramise. Eeltoodud ilmestab hästi välispoliitika eksperdi ning Rahvusvahelise Kaitseuringute Keskuse direktori Kristi Raiki hinnang, mille kohaselt liberaalse maailmakorra asemel ootab meid ees turbulentne suurriikide vahelise võimuvõitluse periood, kus maksab jõud, mitte õigus.¹ Kristi Raiki hinnangust saab järeldada teatavat tõdemust, et suurriigid ei pruugi lähtuda rahvusvahelisest humanitaarõigusest vaid vaatavad üksnes enda strateegilisi eesmärgi ning kavatsevad neid saavutada, olenemata sellest, mis rahvusvaheline õigus selle kohta ütleb. Vene-Ukraina sõjas on korduvalt rünnatud valimatult tsiviilisikuid ning energiataristut, mis on tsiviilelanikkonna igapäevaeluks hädavajalik, muutes rünnakute otsesteks ohvriteks tavalised inimesed, kes ei võta relvakonfliktist osa. Rahvusvaheline humanitaarõigus näeb aga tsiviilelanikkonna kaitse ette ühe oma keskse teemana.

Seoses Venemaa täiemahulise sissetungiga Ukrainasse sai maailm taaskord valusa, ent selge meeldetuletuse, et Venemaa juhtkond ei hooli kuigi palju kehtivast rahvusvahelisest õigusest ega sõjakuritegudest ning nende vältimisest. Tõestust on leidnud väide, et rahvusvahelise õiguse reegleid jõu kasutamise osas on võrdlemisi kerge lausuda, kuid keeruline praktikas tagada.² Lisaks meediakajastusele sel teemal, et Vene relvajõud on sõja vältel pommitanud ja hävitanud sisuliselt valimatult Ukraina tsiviilinfrastruktuuri, on 2025. ja 2026. aasta talvekuudel selgelt näha, et Venemaa on võtnud sihilikuks eesmärgiks tekitada võimalikult palju kahju muuhulgas Ukraina energiataristule ja tsiviilelanikkonnale.³ Tegemist ei ole pelgalt rünnakutega, mis oleks suunatud mõnele sõjalisele sihtmärgile, vaid paistab, et Venemaa on võtnud selge sihi murda Ukraina rahva tahe läbi rünnakute tsiviilobjektide vastu ning ei näita

¹ Raik, K. Karm julgeolekuaasta 2025 – mis ei tapa, teeb tugevamaks. – Diplomaatia, 13.01.2025. Kättesaadav arvutivõrgus: <https://diplomaatia.ee/kristi-raik-karm-julgeolekuaasta-2025-mis-ei-tapa-teeb-tugevamaks/> (10.02.2026)

² Wood, M. International law and the use of force: What happens in practice?, lk 351. Kättesaadav arvutivõrgus: https://legal.un.org/avl/pdf/ls/Wood_article.pdf

³ Kagan, F. W. jt. Russian Offensive Campaign Assessment, February 7, 2026 – Institute for the Study of War, 07.02.2026. Kättesaadav arvutivõrgus: <https://understandingwar.org/research/russia-ukraine/russian-offensive-campaign-assessment-february-7-2026/> (09.02.2026)

reaalsed valmisolekut mingisuguseks rahuks.⁴ Tundub, et tsiviilelanikkonna valimatu ja süstemaatiline ründamine on Venemaa jaoks pigem teadlik vahend, mida Venemaa juhtkond proovib kasutada sõja võitmiseks. Ei ilmne, et Kremli tingimata huvitaks, mis hinnaga see sõda võidetakse, sest vastasel juhul oleks nende poolt oluliselt rohkem arvestamist rahvusvahelise humanitaarõigusega. Võib väita, et rahvusvaheline humanitaarõigus on Venemaa jaoks pigem probleem, mis takistab efektiivset sõjapidamist, mitte regulatsioon, mida tänapäeva maailmas järgida. Ekspertid on enda hinnangutes märkinud, et Venemaa on teinud Ukrainasse sissetungimisel olulisi valearvestusi ning alahinnanud Ukrainlaste kaitsevõimet, mistõttu on pidanud enda taktikat muutma.⁵ Seega võib spekuloida, et üheks selliseks taktikaks on pikaajalise sõjaga Ukraina rahva võitlusvaimu murdmine.⁶

12. augusti 1949 Genfi konventsioonide 1. lisaprotokoll (edaspidi „**Esimene Lisaprotokoll**“) sätestab artiklis 48 põhireegli tsiviilelanikkonna kaitse kohta. Nimetatud artikli alusel peavad konfliktiosalised tegema alati vahet tsiviilelanikkonna ning kombatantide vahel ning tsiviilobjektide ja sõjaliste sihtmärkide vahel ja sellest tulenevalt suunama oma operatsioonid üksnes sõjaliste sihtmärkide vastu. Samuti sätestab artikkel 51 lg 2, et tsiviilelanikkonda ega üksikisikuid ei tohi rünnata. Lisaks on keelatud vägivaldteod ja vägivaldaga ähvardamine eesmärgiga tsiviilelanikkonda hirmutada. Lisaprotokollis artikli 51 lg 2 sisu ja kohaldamise praktika on rahvusvaheliselt olnud küll aruteluteemaks, eelkõige Endise Jugoslaavia Rahvusvahelise Kriminaaltribunali (edaspidi „**ICTY**“) käsitluse kaudu, kuid selle kohaldamine kaasaegse riikidevahelise relvakonflikti kontekstis jääb endiselt võrdlemisi selgusetuks. Kuivõrd eeldatavasti ei ole suurt kahtlust selles, kas Venemaa on enda rünnakutega ühel või teisel korral Ukraina tsiviil- ja energiataristu vastu rikkunud Esimese Lisaprotokollis artiklit 48, siis tekib ka küsimus, et kui see tegevus on süsteemne ja sihipärane, siis mis hetkest saab seda tegevust liigitada lausa tsiviilelanikkonna seas sihilikuks hirmu levitamiseks ja terroriseerimiseks?

Magistritöö teema on valitud seetõttu, et kuigi Esimeses Lisaprotokollis on sätestatud keeld tsiviilelanikkonda rünnata ning hirmutada, siis ei ole kuigi selge, mis hetkest kasvab tsiviilelanikkonna ründamine ning hirmutamine üle tsiviilelanikkonna terroriseerimiseks.

⁴ *Ibid.*

⁵ Saghinadze, G., Mgebrishvili, N. From Blitzkrieg to Stalemate: Analyzing Russia's Strategic Changes in Ukraine, lk 236. Kättesaadav arvutivõrgus: <https://openscience.ge/server/api/core/bitstreams/b24224b1-638f-4549-8512-8f938825163c/content#page=234>

Samuti ei ole üheselt arusaadav, kuidas terroriseerimise mõiste erineb muude relvakonfliktiga kaasnevatest õudustest ning kannatustest just rahvusvahelise õiguse perspektiivist.

Käesoleva magistritöö eesmärgiks on selgitada, kas ja millistel rahvusvahelise humanitaarõiguse kohaldamise tingimustel tuleb Venemaa rünnakuid Ukraina tsiviilelanikkonna ning energiataristu vastu käsitleda tsiviilelanikkonna terroriseerimisena Genfi konventsioonide ja nende lisaprotokollide tähenduses, luua parem arusaam tsiviilelanikkonna terroriseerimise ja hirmu levitamise mõistest üldiselt rahvusvahelise õiguse kontekstis ning tuua välja potentsiaalsed viisid ja eeldused, kuidas selliseid tegusid senisest efektiivsemalt kvalifitseerida.

Uurimisküsimused on sõnastatud järgmiselt:

1. Mil määral vastavad Venemaa rünnakud Ukraina energiataristu vastu rahvusvahelise humanitaarõiguse järgi tsiviilelanikkonna terroriseerimise tunnustele?
2. Millised eeldused viitaksid sellele, et energiataristu ründamise peamine eesmärk ei ole sõjalise võime neutraliseerimine, vaid terroriseerimine?
3. Kuidas eristada olukorda, kus energiataristu ründamine on suunatud legitiimse sõjalise eesmärgi vastu olukorrast, kus sama tegevus kvalifitseeruks tsiviilelanikkonna terroriseerimiseks?
4. Mis eeldused võimaldaksid efektiivselt eristada muid sõjakuritegusid terroriseerimist sisaldavatest sõjakuritegudest?

Käesolev magistritöö tugineb kvalitatiivsele analüüsimeetodile, mille eesmärgiks on tõlgendada rahvusvahelise humanitaarõiguse norme ning hinnata nende potentsiaalset rakendamist Venemaa rünnakute näitel Ukraina energiataristu vastu. Töö teoreetiline osa põhineb eelkõige 1949. aasta Genfi konventsioonidel, nende lisaprotokollidel, erinevatel kommenteeritud väljaannetel, kohtupraktikal ning teaduslikel artiklidel ja ekspertide hinnangutel, mis aitavad tõlgendada tsiviilelanikkonna kaitse ja terroriseerimise keeldu ning seda rahvusvahelise humanitaarõiguse põhimõtet sisustada. Normide sisustamiseks kasutab autor võrdlevat analüüsi, milles kõrvutab Esimese Lisaprotokolli teksti, Genfi konventsioonide kommenteeritud väljaannet ning kohtupraktikas kujunenud seisukohti.

Töö empiiriline osa tugineb suures osas rahvusvaheliste organisatsioonide raportitele, ÜRO uurimiskomisjonide hinnangutele, õiguseksperptide analüüsidele ning usaldusväärsete

rahvusvaheliste meediakanalite kogutud materjalidele Venemaa rünnakute kohta. Kuivõrd hetkel toimuva sõja põhjal on juhtumipõhise analüüsi tegemiseks võrdlemisi vähe infot ning asjaolusid erinevate rünnakute kohta piiratud allikates, on autor sunnitud kasutama ka paljusid rahvusvaheliselt tunnustatud meediaväljannete kirjutisi. Autor peab vajalikuks märkida, et käesoleva töö kirjutamisel ei ole võimalik lõplikult veenduda ühegi rünnaku asjaolude lõplikus tõepärasuses enne, kui iga konkreetse rünnaku üle on rahvusvaheline kohus hinnangu andnud. Seetõttu peab autor oluliseks meediakanalite vahendatud infole tuginemisel teha seda eelkõige rahvusvaheliselt tunnustatud ja usaldusväärsetele allikate põhjal. Analüüsis kasutatakse sageli juhtumipõhist lähenemist. Metoodika keskmes on kahe põhimõtte – normatiivse analüüsi ning faktilise analüüsi –, ühendamine. Normatiivne analüüs selgitab terroriseerimise elemente rahvusvahelises humanitaarõiguses ning faktiline analüüs uurib, mil määral Venemaa tegevus nendele elementidele vastab. Samuti toob autor välja enda arvamuse seoses potentsiaalsete eeldustega, mida tsiviilelanikkonna terroriseerimise tõlgendamisel rakendada ja kõrvutab need elemendid ka reaalsete Vene relvajõudude poolt toime pandud rünnakutega.

1. Tsiviilelanikkonna kaitse õiguslik raamistik

Tsiviilelanikkonna kaitse rahvusvahelistes relvakonfliktides ei ole pelgalt teoreetiline konstruktsioon, vaid ajaloo valusatest õppetundidest lähtuv ning rahvusvahelises õiguses aastakümnete jooksul kujunenud ja kodifitseeritud põhimõtete kogum, mille keskmes on tsiviilisikute eriline kaitse ning keeld kasutada sõjalist jõudu viisil, mis on suunatud tsiviilelanikkonna hirmutamisele või karistamisele. Just nende normide sisuline tähendus ja kohaldamisala määravad, millisel hetkel ületab vaenlasriigi taristu ründamine lubatud piiri ning muutub rahvusvahelise õiguse mõttes sõjakuriteoks, sealhulgas terroriseerimiseks. Seetõttu on oluline alustada analüüsimist just normitekstist, mis kogu nimetatud olukorra regulatsiooni ette näeb. Kuivõrd tänapäeval on tehnoloogia areng ning sõjatehnoloogiaga seotud innovatsioon niivõrd kiire, dünaamiline ja ajas arenev, siis on oluline asetada ka regulatsioon tänapäevasesse sõjapidamise konteksti.

1.1 Tsiviilelanike terroriseerimise ja ründamise teoreetiline erinevus

Peale esimese maailmasõja kogemusi saadi maailmas aru, et rahvusvahelise õiguse regulatsioon, mis puudutab sõjas haavata saanud ja haigestunud isikuid, vajab täiendamist. Sellest tulenevalt muudeti 1929. aastal varasemalt kehtinud 1906. aasta Genfi konventsioone. Muudatused ei olnud kuigi kardinaalsed ja puudutasid peaaesjalikult meditsiiniliste õhusõidukite kaitset ning eristatavate embleemide kasutamist rahuajal.⁷ Peale teist maailmasõda aga täiendati Genfi konventsioone taas. Seekord koosnesid konventsioonid neljast 1949. aastal sõlmitud lepingust ning nende kolmest lisaprotokollist, millest esimesed kaks võeti vastu aastal 1977 ning kolmas aastal 2005. Genfi konventsioone on kirjeldatud kui regulatsiooni, mis üritab läbi seaduste kehtestamise muuta inimlikuks neid õuduseid, millega sõja tõttu kombatandid, sõjavangid ja tsiviilisikud kokku puutunud on.⁸ 1949. aasta Genfi konventsioonidele kirjutasiid

⁷ Convention for the Amelioration of the Condition of the Wounded and Sick in Armies in the Field. Geneva, 27 July 1929.

⁸ Khan, F. S., Iqbal, A., Talha, A. Revisiting the Geneva Conventions: Are the Four Core Conventions Sufficient for 21st Century Warfare? The Critical Review of Social Sciences Studies, Volume 3, Number 2, 13.06.2025, lk 2214. Kättesaadav arvutivõrgus: <https://thecrsss.com/index.php/Journal/article/view/611/642> (14.02.2026)

alla kõik riigid, mis teeb need universaalselt kohalduvaks.⁹ Konventsioonide eesmärk oli kaitsta neid isikuid, kes ei võta aktiivselt sõjategevusest osa. Nendeks võisid osutada näiteks tsiviilisikud ja meedikud. Lisaks kaitsevad konventsioonid neid, kes kord võtsid, kuid ei saa enam sõjategevusest osa võtta, näiteks haavatud, haiged, sõjavangid jms.¹⁰ Rahvusvaheline Punase Risti Komitee (edaspidi „**ICRC**“) poolt loodud Genfi konventsioonide kommenteeritud väljaande kohaselt on Esimese Lisaprotokolli artikli 48 näol tegemist baasnormiga, mis kinnitab üldist tsiviilelanikkonna kaitset sõjaliste ohtude vastu.¹¹ Terminit „operatsioonid“ tuleb kommenteeritud väljaande alusel mõista kui sõjalisi operatsioone, mille käigus kasutatakse vägivalda ning terminit „sõjalised operatsioonid“ kui igasuguseid relvajõudude liikumisi ja tegevusi, mis on seotud vaenutegevusega.¹² Seega on artikkel 48 loodud selleks, et tsiviilisikutel oleks kindlus, et õiguslikul tasandil kaitseb rahvusvaheline õigus neid aktiivses lahingutegevuses esineva vägivalda eest. Esimese Lisaprotokolli artikli 51 teine lõige sätestab, et tsiviilelanikkonda ega üksikisikuid ei tohi rünnata. Keelatud on vägivaldteod ja vägivaldaga ähvardamine eesmärgiga tsiviilelanikkonda hirmutada. Lisaprotokollis sisalduvat terroriseerimise keeldu on keeleliselt parem mõista, kui lugeda selle ingliskeelset tõlget. Kui eesti keeles kasutatakse sõna „hirmutama“, siis Esimese Lisaprotokolli ingliskeelses versioonis on sõnastatud säte järgmiselt: „*The civilian population as such, as well as individual civilians, shall not be the object of attack. Acts or threats of violence the primary purpose of which is to spread terror among the civilian population are prohibited*“.¹³ 2003. aastal ICTY poolt läbi viidud Stanislav Galići kohtuasjas (edaspidi „**Galići lahend**“) on ICTY välja toonud, et „terrori“ definitsiooni on võimalik käsitleda kui ekstreemset hirmu¹⁴. Mõiste „terrorism“ tuumaks on aga samas kavatsuse element, mis on ka keskse tähtsusega, sest terrorismiks ei saa olla juhuslikult põhjustatud kahju.¹⁵ Terrorismi definitsiooni sisustamisel on aga juba ligi 90

⁹ Geneva Convention relative to the protection of civilian persons in time of war. United Nations Treaty Collection, 12.08.1949. Kättesaadav arvutivõrgus: <https://treaties.un.org/pages/showdetails.aspx?objid=0800000280158b1a> (15.02.2026)

¹⁰ The Geneva Conventions and their Commentaries. International Committee of the Red Cross. Kättesaadav arvutivõrgus: <https://www.icrc.org/en/law-and-policy/geneva-conventions-and-their-commentaries#text940072>

¹¹ P. Jean jt. International Committee of the Red Cross, Reading Committee. Commentary on the Additional Protocols of 8 June 1977 to the Geneva Conventions of 12 August 1949, Geneva 1987. Article 48/1863. Kättesaadav arvutivõrgus: https://tile.loc.gov/storage-services/service/ll/llmlp/Commentary_GC_Protocols/Commentary_GC_Protocols.pdf

¹² *Ibid.*, article 48/1875.

¹³ International Committee of the Red Cross. Protocols additional to the Geneva conventions of 12 August 1949. Article 51, lk 37. Kättesaadav arvutivõrgus: https://www.icrc.org/sites/default/files/external/doc/en/assets/files/other/icrc_002_0321.pdf

¹⁴ Endise Jugoslaavia Rahvusvaheline Kriminaaltribunal. IT-98-29-T, 5.12.2003 (Prokurör vs Stanislav Galić), p 137.

¹⁵ Värk, R. Riikide enesekaitse ja kollektiivse julgeolekusüsteemi võimalikkusest terroristlike mitteriiklike rühmituste kontekstis, 2011, lk 25. Kättesaadav arvutivõrgus: <https://dspace.ut.ee/server/api/core/bitstreams/0be4a609-284e-4a2e-9672-55e73bae52a2/content> (26.04.2026)

aastat tagasi pakutud välja sisustada kavatsuse elementi kui „kutsuda esile hirmu konkreetsetes inimestes või nende gruppides või avalikus üldsuses“.¹⁶ Samas on „terrorismi“ kirjeldatud erinevates rahvusvahelistes õigusaktides ka järgmiselt: iga vägivaldne tegu või ähvardus vägivallaga, olenemata selle eesmärgist, mis pannakse toime individuaalse või kollektiivse kriminaalse agenda edendamiseks, sooviga tekitada inimeste seas paanikat, põhjustades hirmu neile kahju tekitades või seades nende elud, vabaduse või kindlustunde ohtu...“.¹⁷ Üks huvitav aspekt terrorismi definitsiooni käsitlemisel on ka terroriseeriva tegevusega seonduv poliitiline eesmärk ja motiiv¹⁸, sest Venemaa tegevuse näol saab selge võrdluse tuua tegevusmustrist, mil pannakse toime korduvaid rünnakuid, mis kujutavad endast vähemasti tsiviilelanikkonna ründamist, kusjuures selle tegevuse eesmärgiks tuuakse rahvusvahelises arutelus sageli Ukraina rahva tahte murdmist ning seeläbi sõja võitmist.

Eeltoodu tõttu võiks autori hinnangul tsiviilelanikkonna terroriseerimine olla käsitletav rünnakutena tsiviilelanikkonna vastu, mis on pandud toime sellisel moel, et ülejäänud tsiviilelanikkonnas tekiks ekstreemne hirm, et ka nendega võib sama asi juhtuda. Inglisekeelsest versioonist ilmestab sõna *terror*, et tegemist ei ole pelgalt tegevusega, mis tooks inimestes kaasa kerge hirmutunde, vaid tegevusega, mis on sihilikult suunatud sellele, et tsiviiliskuid hirmutada ning terroriseerida. Selline regulatsioon on väga vajalik ja teoorias efektiivne, kuid kui mõni riik on end agressioonisõjaga põhimõtteliselt maailmast isoleerinud, siis on äärmiselt raske pelgalt regulatsiooniga sellist riiki käituma sundida, ilma et regulatsiooni mittejärgimine sellele riigile mingeid efektiivseid tagajärgi kaasa ei tooks. Probleemi süvendab asjaolu, et terroriseerimise mõiste tähendus ja kaal rahvusvahelises humanitaarõiguses on kohati ebaselge. Venemaa relvajõudude käitumist mõjutab potentsiaalselt ka asjaolu, et Venemaa ei ole ka Rahvusvahelise Kriminaalkohtu liige¹⁹, mis võib anda Venemaa juhtkonnale ning relvajõududele julgust juurde, et erinevaid relvakonflikte reguleerivad norme eirata. Ajalugu on näidanud, et Venemaa juhtkonnal ei ole kuigi vaevaline leida põhjuseid igasuguse rahvusvahelise õiguse eiramiseks, näiteks on Venemaa korduvalt viidanud Krimmi annekteerimisel enda kodanike kaitsmisele, samuti ka sõjalisse sekkumisse Ukraina kutsel

¹⁶ *Ibid.*

¹⁷ The Arab Convention For The Suppression Of Terrorism, Kairo, aprill 1998, artikkel 1(2). Kättesaadav arvutivõrgus: https://www.unodc.org/images/tldb-f/conv_arab_terrorism.en.pdf

¹⁸ Värk, R. Riikide enesekaitse ja kollektiivse julgeolekusüsteemi võimalikkusest terroristlike mitteriiklike rühmituste kontekstis, 2011, lk 46. Kättesaadav arvutivõrgus:

<https://dspace.ut.ee/server/api/core/bitstreams/0be4a609-284e-4a2e-9672-55e73bae52a2/content> (26.04.2026)

¹⁹ Rahvusvaheline Kriminaalkohtus. The States Parties to the Rome Statute. Kättesaadav arvutivõrgus: <https://asp.icc-cpi.int/states-parties#R>

jms²⁰, samuti õigustanud erinevate argumentidega vastuseisu NATO vägedega Kosovos, kuigi ollakse kindlad, et Venemaa juhtkond ise on täielikult teadlik, et selline tegevus on vastuolus rahvusvahelise õigusega.²¹ Seega võib spekuloida, et mingil tasandil eeltoodu hõlbustab rahvusvahelise õiguse eiramist.

ICRC on artikli 51 kohta lisanud Genfi konventsioonide 1977. aasta lisaprotokollide kommenteeritud väljaandes (edaspidi „**Genfi Kommentaar**“), et artikkel 51 keelab sellised teod, mille peamine eesmärk on tsiviilelanikkonnas hirmu tekitada, ilma et selle rünnakuga saavutataks oluline sõjaline eelis.²² See on oluline täpsustus Esimese Lisaprotokolli originaaltekstile, kuivõrd lisaprotokollist ei ilmne infot olulise sõjalise eelise osas. Iain Bonomy on tsiviilelanikkonna vastu suunatud rünnakute käsitluses välja toonud, et Genfi Kommentaarist justkui saaks tuletada, et teatud juhtudel – kui rünnakuga saavutatakse piisav sõjaline eelis –, on tsiviilelanikkonna terroriseerimine ka õigustatud.²³ Siiski märgib ta, et selline käsitlus oleks aga vastuolus ICTY seisukohaga, et mitte mingisugune sihilik rünnak tsiviilelanikkonna vastu ei saa olla õigustatud. Bonomy lisab, et terroriseerimist on käsitletud sisuliselt samamoodi kui tavapärasest otsest tsiviilisikute ründamist, kuid mille puhul esineb ka hirmu tekitamise soov.²⁴

Eeltoodust on võimalik järeldada, et tsiviilisikute ründamise ning tsiviilelanikkonna terroriseerimise erinevus tuleneb seega teo toimepanija eesmärgist ning asjaolust, kas rünnakud hõlmavad laiemat käitumist, mille eesmärgiks oleks tsiviilelanikkonna hirmutamine. Tsiviilisikute ründamine võib olla relvajõuliikme perspektiivist kantud ka teistest eesmärkidest – näiteks kõrvaldada mõne sõjakuriteo pealtnägija, kõrvaldada risk, et tsiviilisik näeb vägesid koondumas ning annab informatsiooni edasi kombatanntidele vms. Kuna selliste tegude puhul puudub laiem süsteemne tsiviilelanikkonna ründamine ning eesmärk tekitada neis hirmu, siis terroriseerimist sellist käitumine endast ei kujutaks. Seega saab järeldada, et tsiviilelanikkonna terroriseerimine erineb tsiviilelanikkonna tavapärasest ründamisest sel määral, et terroriseerimine hõlmab endast laiemat, koordineeritud ning teadlikku tsiviilelanikkonna

²⁰ Bílková, V. The Use of Force by the Russian Federation in Crimea, Max Planck Institut für ausländisches öffentliches Recht und Völkerrecht, 2015, lk 38. Kättesaadav arvivõrgus: https://www.zaoerv.de/75_2015/75_2015_1_a_27_50.pdf

²¹ Oeter, S. The Kosovo case – An Unfortunate Precedent. Max Planck Institut für ausländisches öffentliches Recht und Völkerrecht, 2015, lk 73. Kättesaadav arvivõrgus: https://www.zaoerv.de/75_2015/75_2015_1_a_51_74.pdf

²² P. Jean jt. International Committee of the Red Cross, Reading Committee. Commentary on the Additional Protocols of 8 June 1977 to the Geneva Conventions of 12 August 1949, Geneva 1987. Article 51/1940. Kättesaadav arvivõrgus: https://tile.loc.gov/storage-services/service/ll/llmlp/Commentary_GC_Protocols/Commentary_GC_Protocols.pdf

²³ Bonomy, I. Principles of Distinction and Protection at the ICTY. Oslo 2013, lk 46. Kättesaadav arvivõrgus: <https://www.legal-tools.org/doc/c29977/pdf> (22.04.2026)

²⁴ *Ibid.*

ründamist, mis on kantud peamisest eesmärgist tekitada rünnakutega lisaks konkreetsele ohvrile ekstreemset hirmu ka teistes tsiviilelanikes.

Autori hinnangul on problemaatiline käsitlus, mille kohaselt tsiviilelanikkonna terroriseerimisena kvalifitseerimine nõuab kahtlemata spetsiifilist soovi tsiviilelanikkonnas hirmu tekitada, kuivõrd autori hinnangul tekitab see probleeme tahtluse tõendamisega ning välistab potentsiaalselt osad teod, mis võiksid tsiviilelanikkonna terroriseerimiseks kvalifitseeruda. Probleeme võib ilmnedas olukordades, kus relvajõudude liikmed korraldavad rünnakuid tsiviilelanikkonna vastu nii, et nad ei ole lõpuni teadlikud, et tsiviilelanikkond konkreetse rünnaku tõttu kannatab või näiteks olukorras, kus mõni kombatant täidab pelgalt käsku, lõpuni teadmata, mis mõju see tsiviilelanikkonnale avaldab. Isegi kui kombatant saab sellest hiljem teada ning möönab seda ja jätkab enda rünnakuid, siis kuivõrd õigusteadlaste hinnangul on nõutav teo toimepanemise ajal otsene soov tsiviilelanikkonnas hirmu tekitada, siis käesolev näide ei pruugi terroriseerimise alla kvalifitseeruda, sest kombatandi esmane eesmärk ei ole tingimata hirmu tekitamine, vaid käsu täitmine, olenemata sellest, kas rünnakuga kaasneb kahju tsiviilelanikkonnale.

Tsiviilelanikkonna terroriseerimisega seonduvalt on seega erinevaid lähtekohti ning ei ole lõpuni selge, mis konkreetsest hetkest läheb tsiviilelanikkonna vastu toime pandud rünnak üle tsiviilelanikkonna terroriseerimiseks, sest teo koosseisu oluliseks osaks on väga subjektiivne element, mis on autori hinnangul raskesti tõlgendatav ning kvalifitseeritav. Samuti on oluline tuvastada, mis hetkest on võimalik väita, et tsiviilelanikkonnas on rünnakutega tekitatud ekstreemne hirm. ICTY-s arutletud Dragomir Miloševići kohtuasjast selgub, et terroriseerimise eesmärki saab ka teatud juhtudel tuletada, sest Miloševići puhul tuletati terroriseerimise eesmärk konkreetse rünnaku vahendist, milleks oli modifitseeritud õhupomm.²⁵ Seega on autori hinnangul segane, mis juhtudel on tegemist terrori ehk ekstreemse hirmuga, mis juhtudel peab tuvastama konkreetse isiku eesmärgi hirmu tekitamiseks objektiivsetel asjaoludel, mis juhtudel on tegemist pelgalt tsiviiliskute ründamise, mitte terroriseerimisega, ning mis juhtudel saab tuletada hirmu tekitamise eesmärki näiteks rünnaku vahendist või viisist või mõnest subjektiivsest asjaolust lähtuvalt.

²⁵ Endise Jugoslaavia Rahvusvaheline Kriminaaltribunal. IT-98-29/1-T, 12.12.2007 (Prokurör vs Dragomir Milošević), lk 300, p 912.

1.2 Genfi konventsioonide tõlgendamine kommenteeritud väljaande ja esimese lisaprotokolli kontekstis

1.2.1 Tsiiviilelanikkonna kaitse normistik

ICRC poolt koostatud Genfi Kommentaaris kirjeldatakse Esimese Lisaprotokolli artiklit 51 kui võtmetähtsusega artiklit, mille kodifitseerimisega saavutati oluline tasakaal diplomaatilisel konverentsil tekkinud lahknevaid arvamusi arvesse võttes²⁶, kusjuures Prantsusmaa delegatsioon väljendas häälekalt muret selle osas, kuidas Esimese Lisaprotokolli vastuvõtmisega mõjutatakse riiklikku kaitsepoliitikat.²⁷ Seega ei saaks öelda, et lisaprotokolli vastuvõtmine kergelt läinud oleks, aga siiski oli näha riikide soovi see regulatsioon vastu võtta. Genfi konventsioonid näevad ette rahvusvahelise humanitaarõiguse ühed olulisemad sätted, millest on aastakümneid lähtutud. Kuigi konventsioonid ei näe ise ette rikkumiste eest karistusi, mille alusel isikutele vangistusi mõista, siis näeb 1949. aasta Genfi konventsioon artiklis 49 ette kohustuse vastu võtta õigusakte, mille alusel saab isikuid konventsiooni raske rikkumise eest süüdi mõista. Samuti näeb Esimese Lisaprotokolli artikkel 86 lg 1 riikidele ette kohustuse karistada konventsioonide raskeid rikkumisi. See sätestab, et lepingupooled ja konfliktiosalised peavad võtma vajalikke meetmeid, tõkestamaks konventsioonide ja protokollide muid rikkumisi, mis tulenevad asjakohaselt tegutsema kohustatud isikute tegevusest. Nii konventsioonis kui ka lisaprotokollis sätestatud võib karistuste asjus seega mõista pigem suunavate tekstidena, mis ei ütle otsesõnu, kuidas antud kuritegusid karistada, vaid kohustavad riike regulatsiooni ette nägema. Lisaprotokolli artikkel 85 lg 3 sätestab, et protokolli raskeks rikkumiseks peetakse ka muuhulgas järgmiseid tegusid, mis on toime pandud tahtlikult ja protokolli asjassepuutuvaid sätteid rikkudes ning eeldusel, et nad on põhjustanud surma või raske tervisekahjustuse:

- (a) tsiiviilelanikkonna või üksikute tsiiviilisikute ründamine;

²⁶ P. Jean jt. International Committee of the Red Cross, Reading Committee. Commentary on the Additional Protocols of 8 June 1977 to the Geneva Conventions of 12 August 1949, Geneva 1987. Article 51/1931. Kättesaadav arvutivõrgus: https://tile.loc.gov/storage-services/service/ll/llmlp/Commentary_GC_Protocols/Commentary_GC_Protocols.pdf

²⁷ Official records of the diplomatic conference on the reaffirmation and development of international humanitarian law applicable in armed conflicts, Geneva, 1974-1977, volume III, lk 194. (26.03.2026)

(b) tsiviilelanikkonda või tsiviilobjekte ohustav valimatu ründamine, teades, et selline rünnak põhjustab ulatuslikke kaotusi tsiviilisikute hulgas, tsiviilisikute vigastusi või kahju tsiviilobjektidele, nagu see on määratletud Esimese Lisaprotokolli artikli 57 lõike 2 punkti a alapunktis iii.²⁸

Eeltoodud punktid on käesoleva töö asjus asjakohased, sest kui vaadata teatud tegusid, mis Vene relvajõudude poolt toime on pandud – näiteks Hersonis toimunud süstemaatilised rünnakud tsiviilelanikkonna vastu²⁹ –, siis jätavad need mulje, et Vene relvajõud on eelnimetatud rikkumised toime pannud. Hersonis toimunu pinnalt tundub pealtnäha, et mitmete Vene rünnakute näitel leiavad eeltoodud kriteeriumid kinnitust.³⁰ On väga oluline, et süütuse presumptsiooni austataks, mistõttu ühegi rünnaku väidetavat toimepanijat ei saa süüdimõistetuna käsitleda enne kui mõni kohus selle konkreetse isiku kohta otsuse langetab, kuid esmapilgul viitavad asjaolud sageli teo toimepanemise tunnustele. Eeltoodud raskeid rikkumisi mõistetakse Esimese Lisaprotokolli artikli 85 lg 5 kohaselt sõjakuritegedeks. Kuigi rahvusvaheline humanitaarõigus keelab igasugused sõjakuriteod kui ka vägivallateod eesmärgiga tsiviilelanikkonda hirmutada, siis ei erista normid neid tegusid õiguslikult eraldiseisvate kuritegudena. Esimese Lisaprotokolli artikkel 51 lg 2 ei loo omaette iseseisva kuriteo koosseisu, vaid pigem kirjeldab rünnaku olemust ning intensiivsust, mis kuulub tsiviilelanike vastu suunatud rünnakute laiemasse raamistikku. Just seetõttu ei ole n-ö „tavalised“ sõjakuriteod ning terroriseerimine õiguslikult erineva tasandiga teod, vaid pigem erinevad intensiivsuse ning jõhkruuse koha pealt. Kui mõni „tavaline“ sõjakuritegu võib seisneda näiteks pantvangi võtmises, siis terroriseerimise eesmärk on oma olemuselt tsiviilelanikkonna murdmine hirmu, ebakindluse ja reaalse kannatuste tekkimise kaudu. Kuigi iga kuritegu vajab võimalikult detailset hindamist, siis autori hinnangul vajaks tsiviilelanikkonna terroriseerimise hukkamõist eraldi rõhutamist ning eriti paindlikku lähenemist. Autori hinnangul võiks hirmu tekitamise eesmärgi tuvastamine olla võimalikult paindlik ja rünnakute ja nende muustrite tervikpilti vaatlev, võttes arvesse ka näiteks rünnakute korduvust või koordineeritust. Terroriseerimine ei ole pelgalt õigusnormi rikkumine, vaid kujutab endast teadlikku tsiviilelanikkonna psühholoogilise ning füüsilise heaolu hävitamist, mistõttu on

²⁸ 12. augusti 1949 Genfi konventsioonide 8. juuni 1977 (I) lisaprotokoll rahvusvaheliste relvakonfliktide ohvrite kaitse kohta. – RT II 1999, 21, 121.

²⁹ Human Rights Council. Independent International Commission of Inquiry on Ukraine. „They are hunting us“: systemic drone attacks targeting civilians in Kherson, 28.05.2025. Kättesaadav arvutivõrgus: <https://www.ohchr.org/sites/default/files/documents/hrbodies/hrcouncil/coiukraine/a-hrc-59-crp2-en.pdf> (28.02.2026)

³⁰ *Ibid.*

terroriseerimise hukkamõist ning tõsidus autori hinnangul oluliselt ulatuslikum kui näiteks mõnele isikule üksiku rünnaku või teoga tekitatud tahtlik vigastus või pantvangi võtmine, mis kvalifitseeruvad samuti sõjakuritegudeks.

Sarnaselt eelnevalt mainitule on Genfi Kommentaaris ka kirjeldatud, et artikli 51 lg 2 teine lause on lisatud selleks, et juhtida tähelepanu tegudele, mis on toime pandud just terroriseerimise eesmärgil.³¹ Samuti tuuakse välja, et sisuliselt kõik sõjategevusega kaasnevad teod ning rünnakud kujutavad endast mingil moel terroriseerimist inimkonna seas ning samuti ka kombatanitidele, kusjuures sageli on rünnakud relvajõududele läbi viidud eriti brutaalselt eesmärgiga neid hirmutada ning alistuma panna.³² Seega on oluline mõista autori poolt toodud võrdlust madalama ning kõrgema intensiivsusega sõjakuritegudel. On selge, et kõik sõjakuriteod ning isegi pelgalt sõjapidamine, mis ei sisalda sõjakuritegusid, on inimese vaimsele ning füüsilisele tervisele laastava iseloomuga, kuid samas ei saa ka käsitleda kõiki sõjaga kaasnevaid õudusi sama intensiivsustasemega nähtustena. Artikli 51 lg 2 sisu avab Genfi Kommentaar veelgi enam, sedastades, et selliseid rünnakuid, mis on relvajõudude vastu brutaalselt ning hirmu tekitamise eesmärgil korraldatud, ei ole antud sätte loomisel silmas peetud. Nii Genfi Kommentaarist kui ka Bonomy publikatsioonist ilmnes, et selle sätte loomisel on silmas peetud rünnakuid, mille peamine eesmärk on levitada terrorit või hirmutada tsiviilelanikkonda ilma, et see annaks mingit sõjalist eelist.³³ Sellest saab järeldada, et artikli 51 lg 2 alla ei kuulu rünnakud, mis on peamiselt suunatud sõjalistele objektidele, kuid millega kaasneb tsiviilelanikkonnas hirm.

Galići lahendis on ICTY toonud välja, et terrori või hirmu reaalne ja tegelik tekitamine ei ole isegi terroriseerimise kuriteo koosseisuelement, sest artikli 51 lg 2 selge sõnastus ja diplomaatilise konverentsi ettevalmistavad materjalid jätavad selle kuriteo määratlusest välja.³⁴ See annab veelgi enam kinnitust sellele, et artikli 51 lg 2 kohalduvusallas ei kuulu sellised teod, mis on suunatud sõjalistele objektidele, isegi kui need tekitaksid tsiviilelanikkonna seas reaalselt terrorit või hirmu. See annab kaalu omakorda juurde järeldusele, et terroriseerimise

³¹ P. Jean jt. International Committee of the Red Cross, Reading Committee. Commentary on the Additional Protocols of 8 June 1977 to the Geneva Conventions of 12 August 1949, Geneva 1987. Article 51/1940. Kättesaadav arvutivõrgus: https://tile.loc.gov/storage-services/service/ll/llmlp/Commentary_GC_Protocols/Commentary_GC_Protocols.pdf (01.03.2026)

³² *Ibid.*

³³ *Ibid.*

³⁴ Endise Jugoslaavia Rahvusvaheline Kriminaaltribunal. IT-98-29-T, 5.12.2003 (Prokurör vs Stanislav Galić), p 134.

hindamisel on üha suurem kaal teistel elementidel, sealhulgas tahtlusel tekitada tsiviilelanikkonna seas hirmu.

Autori jaoks on oluline tagada terroriseerimise tõlgendamisel peamise eesmärgi tuvastamine võimalikult paindlikul viisil. Kuigi ICTY on leidnud, et terroriseerimise hindamisel saab selle peamist eesmärki hinnata ka kaudsete asjaolude kaudu, näiteks tsiviilelanikkonna ründamise kestuse kaudu³⁵, siis jääb ebaselgeks see, mis hetkest on rünnakud piisavalt kaua kestnud, et endast tsiviilelanikkonna terroriseerimist kujutada. Samuti on problemaatiline terroriseerimise diferentseerimine tavapärasest hirmust, mis kaasneb tsiviilisikute kannatustega. Ekstreemse hirmu eelduse näol on ka tegemist äärmiselt subjektiivse elemendiga, mis jätab õigusemõistjal hinnata, kas mingist hetkest on tsiviilelanikkonnas tekitatud piisavalt suur hirm, et see kvalifitseeruks tsiviilelanikkonna terroriseerimiseks või mitte, kuid autori hinnangul on niivõrd subjektiivsel hindamisel risk, et arvestatav osa terroriseerimist sisaldavaid tegusid kvalifitseeritakse valesti. Seetõttu on autori hinnangul vajalik, et terroriseerimise hindamisel oleks võimalik maksimeerida objektiivselt hinnatavate asjaolude kasutegur, mille järel anda lisaväärtust kuriteo kvalifitseerimisele ka subjektiivsemate elementide hindamisega.

1.2.2 Kaasaegse sõjapidamise mõju Esimese Lisaprotokoll artikli 51 lg 2 rakendamisele

Selleks, et mingisugunegi regulatsioon või leping vett peaks ja sellele alluvad isikud, institutsioonid või riigid seda järgiks, peavad neil mõistagi olema reaalsed huvid või motivaatorid selle regulatsiooni järgimiseks. Seejuures on arutletud, kas ja kuidas üldse saab seadus reguleerida inimeste käitumist sellises erandlikus, anarhilises ja vägivaldses olukorras nagu seda on relvastatud konflikt ehk kuidas saab eeldada, et õiguslikud kaalutlused piiravad inimkäitumist, kui kaalul on individuaalne või kollektiivne ellujäämine?³⁶ Üheks variandiks on regulatsiooni võimalik tagada sellisel moel, et kui seda ei tagata, siis on regulatsiooni rikkujal mingid tagajärjed, mis teevad rikkumise piisavalt ebamugavaks või ebasoodsaks, et mõistlikum oleks seda regulatsiooni järgida. Kuigi tänapäeva maailmas, kus geopoliitikas tundub sõnade asemel maksvat aina enam jõud ja teod, on üha keerulisem selliseid asju tagada, siis loogika on

³⁵ *Ibid*, p 72.

³⁶ Sassòli, M., Bouvier, A., Quintin, A. How Does Law Protect in War? Cases, Documents and Teaching Materials on Contemporary Practice in International Humanitarian Law. ICRC, 1999, lk 3.

siiski sarnane nagu kahepoolsete lepingutegagi. Mõlemal poolel on omad huvid ning lepingud on tihti üles ehitatud nii, et kummalgi poolel on kasulik lepingut järgida. Kahtlemata tekib aga probleeme erinevate lepingutega, mis on sõlmitud aastakümneid tagasi, ning mille subjektid on muutuvad isikud või isikkoosseisud. Näiteks saab tuua riikidevahelisi lepinguid, kus mõne riigi juhtkonna muutumisega võib juhtuda, et mõni konkreetne riigipea ei ole huvitatud lepingu järgimisest ning otsustab lepingut rikkuda. Just sellise paralleeli võib tuua ka tänapäeva Venemaa näitel, kus võimuladvikul ei ole huvi järgida tsiviilelanikkonda kaitsvaid (ning muid rahvusvahelist õigust puudutavaid) sätteid, sest nende huvi on agressioonisõda võita, pannes selle käigus toime valimatult sõjakuritegusid, sealhulgas ka tsiviilelanikkonna terroriseerimist.

Omaette küsimus on see, kas Genfi konventsioonid ja selle lisaprotokollid on üldse tänapäeval piisavad reguleerimaks sõjalisi konflikte sellisel viisil, et see oleks jätkuvalt tõhus. Kui ligi 80 aastat tagasi – esimese Genfi konventsiooni sõlmimise ajal –, oli sõjaline konflikt võrdlemisi konkreetne ja „lihtne“, siis tänapäeval on sõjalise konflikti osaks erinevalt varasemast ka näiteks küberrünnakud, tehisaru panus, massilised inforünnakud, droonirünnakud, mässumeelsete gruppide osalus, relvarühmitused ja rahvusvahelised grupeeringud.³⁷ On ilmne, et 80 aastaga muutub maailm piisavalt, et sellistes konventsioonides kirjapandu võib osutada mingi hetk aegunuks ja ebaefektiivseks. Seega on õigusemõistjad olukorras, kus regulatsioon pärineb ligi 80 aasta tagusest ajast, kuid kohut tuleb mõista sellises keskkonnas, kus on võimalik uudsete sõjapidamise võimaluste tõttu sõjakuritegusid varasemast paremini peita ning nende toimumist üsna efektiivselt häägustada.

Tsiviilelanikkonna terroriseerimise kui rahvusvahelise humanitaarõiguse rikkumise eraldiseisev käsitlemine ei lähtu eeldusest, et normi olemasolu iseenesest tagaks selle järgimise, vaid pigem vajadusest tagada õiguslik lahendus, mis võimaldaks tsiviilelanikkonna vastu suunatud hirmutamist paremini tuvastada, kvalifitseerida ja sellele vastutust rakendada. Rahvusvahelised lepingud ja konventsioonid toimivad praktikas üksnes juhul, kui nende rikkumisega kaasnevad piisavalt reaalsed ja prognoositavad tagajärjed, mis muudavad normide eiramise adressaatidele ebamõistlikuks või vähemalt riskantseks. Tänapäeva relvakonfliktides, kus poliitilised ja strateegilised huvid võivad selgelt domineerida rahvusvahelise õiguse järgimise üle, ei seisne peamine probleem mitte teadmatuses kehtivate reeglite suhtes, vaid nende teadlikus eiramises olukordades, kus rikkumisi peetakse piisavalt kasulikuks. Sellises

³⁷ Khan, F. S., Iqbal, A., Talha, A. Revisiting the Geneva Conventions: Are the Four Core Conventions Sufficient for 21st Century Warfare? The Critical Review of Social Sciences Studies, Volume 3, Number 2, 13.06.2025, lk 2214. Kättesaadav arvutivõrgus: <https://thecrsss.com/index.php/Journal/article/view/611/642> (26.03.2026)

kontekstis omandab terroriseerimise kvalifitseerimine suure tähtsuse, kuna maksimaalselt efektiivse ning toimiva õigusliku mehhanismi olemasolu korral võimaldaks see reageerida neile olukordadele, kus tsiviilelanikkonna terroriseerimine toimub varjatult või näiteks sõjaliste eesmärkide katte all. Seetõttu on terroriseerimise käsitlemise mõte ning selle erinevuse tuvastamise tavapärasest tsiviilelanikkonna ründamisest katse parandada nende tegude avastatavust ja isikute vastutusele võtmist.

Genfi konventsioonide ajakohasuse osas võib oletada, et eelnevalt nimetatud võrdlemisi uudsed tehnoloogiad ja taktikad muudavad õigusemõistjatel kindlasti elu raskeks. Asjaolu, et tänapäeval on enamikel inimestel taskus kaasas mobiiltelefon, aitab olulisel määral levitada teadlikkust sõjakuritegudest, mis koosnevad näiteks ülesfilmitud droonirünnakutest tsiviilelanikkonna vastu. Lisaks sellele esineb tänapäeva sõjapidamises suurel määral ka näiteks küberrünnakuid, mille toimepanemist oskavad häkkerid ja vajalike IT-teadmistega ründajad sageli väga hästi varjata. Oluline on märkida, et rünnaku tuvastamine tsiviilobjekti vastu ei olene ründamise viisist, vaid rünnaku subjektist. Näiteks on igal juhul käsitatav rünnakuna mittesõjalise objekti vastu olukord, kus haigla vastu korraldatakse küberrünnak, mis viib haigla töökorrast välja.³⁸ Küberrünnakud on omakorda erilised just seetõttu, et kübersõda toimub n-ö „kunstlikus“ keskkonnas, kus ei ole otsest elu ja surma mõõdet.³⁹ Sellegipoolest on küberrünnakud vägagi võimelised sihtima kriitilist infrastruktuuri, kommunikatsioonisüsteeme ja erinevaid rajatisi, ilma et see põhjustaks füüsilist kahju või inimohvritega lõppevat tagajärge.⁴⁰ Seega tuleb küsida, et kui Esimese Lisaprotokolli artikkel 51 lg 2 sätestab, et keelatud on vägivaldteod ja vägivaldaga ähvardamine eesmärgiga tsiviilelanikkonda hirmutada, siis kuhu alla liigituvad sellised aktsioonid ja rünnakud, sh küberrünnakud, mis ei too endaga kaasa tsiviilohvreid ega sisalda klassikalises mõttes vägivalda, kuid mõjuvad siiski laastavalt ohvriirigi tsiviilelanikkonnale? On vaieldav, kas selliseid rünnakuid saab liigitada „relvastatud rünnakuteks“ või „sõjalise jõu“ kasutamiseks.⁴¹ Teaduskirjanduses on käsitletud ka teemat, et kui raketirünnak haiglasüsteemidele on rahvusvahelise õigusega absoluutselt keelatud, siis kas edukas küberrünnak haiglasüsteemide vastu oleks ka keelatud või mitte. Autori hinnangul on

³⁸ Tymoshenko, V., Fedchuk, T. Metaverse Science, Society and Law. Implementation of international humanitarian law in virtual environments: Challenges and prospects for regulating armed conflicts in the era of the metaverse and immersive technologies, 15.12.2025, lk 6. Kättesaadav arvutivõrgus: <https://sciformat.ca/journals/index.php/mssl/article/view/29/22>

³⁹ Khan, F. S., Iqbal, A., Talha, A. Revisiting the Geneva Conventions: Are the Four Core Conventions Sufficient for 21st Century Warfare? The Critical Review of Social Sciences Studies, Volume 3, Number 2, 13.06.2025, lk 2220.

⁴⁰ *Ibid.*

⁴¹ *Ibid.*

lisaks rünnaku objekti kaitsele oluline tuvastada, mis kahju on küberrünnakuga tekitatud või soovitud tekitada. Olenevalt rünnakuga tekitatud kahjust ning rünnaku iseloomust on vägagi reaalne liigitada mõni küberrünnak reaalseks sõjaliseks operatsiooniks, sest kui kahju tsiviilobjektile on minimaalne ning rünnaku toimepanemisel on lähtunud äärmiselt olulisest sõjalisest või strateegilisest eesmärgist, ei ole välistatud, et selline rünnak mahub kaasneva kahju ehk *collateral damage*'i mõiste kohaldamisalasse. Käesolev teema haakub autori varasema hinnanguga, et tsiviilelanikkonna terroriseerimise hindamine peaks olema maksimaalselt paindlik, kuid samas võimaldada läheneda süsteemselt, hinnates erinevaid objektiivseid ning seejärel subjektiivseid asjaolusid, mis viitaksid tsiviilelanikkonna terroriseerimisele. Küberrünnakute näitel on tegemist ühe näitega, kuidas tehnoloogia arenedes tekivad uued viisid, kuidas rünnakuid toime panna ning kuidas paindlik ja laiavaateline ja läbimõeldud regulatsioon on võtmetähtsusega tuvastamiseks ning võimaldamaks selliste rünnakute efektiivse kvalifitseerimise.

Kokkuvõtteks saab tõdeda, et rahvusvahelises humanitaarõiguses on terroriseerimise koha pealt olulisemateks säteteks Esimese Lisaprotokolli artikkel 48 ning artikkel 51 lg 2. Rahvusvahelisest regulatsioonist saab tuletada, et kuigi tsiviilelanikkonna kaitse normid on Genfi konventsioonis ning Esimeses Lisaprotokollis selgelt sätestatud ja sisuliselt kõikide maailma riikide poolt laialdaselt tunnustatud ja ka ratifitseeritud, ei ole terroriseerimise mõiste normitekstis ammendavalt defineeritud. Autori hinnangul on võimalik, et selline terroriseerimise abstraktne definitsioon on praktilises mõttes pigem kasulik, sest kui tsiviilelanikkonna terroriseerimine oleks väga detailselt ära defineeritud, võiks see hoopis negatiivselt mõjuda selles valguses, et agressiivsed riigid nagu Venemaa saaksid seda ära kasutada ning leida põhjuseid ning viise sellest pääsemiseks. Üsna kindel on see, et kui ligi 80 aastat tagasi loodud regulatsiooni oleks sisse kirjutatud mingisugune ammendav loetelu või definitsioon terroriseerimise mõistest, siis oleks nende aastakümnetega maailm piisavalt muutunud, et esineks hulganisti potentsiaalseid tegusid, mis sisuliselt kujutaks endast terroriseerimist, kuid regulatsiooni mõttes terroriseerimise tunnuse alla ei kuuluks. Autori hinnangul on aga tegemist piiripealse olukorraga, sest on vägagi reaalne, et terroriseerimise mõiste on liiga laialt defineeritud ning seetõttu ei oma erilist kaalu ega kujuta endast piisavat heidutust rahvusvahelistes konfliktides osalevatele riikidele. Seetõttu on käesolevas töös äärmiselt oluliseks orientiiriks Galiíci lahendis kujunenud kohtupraktika. Tegemist on ühe ainulaadse kohtulahendiga terroriseerimist silmas pidades, mis aitab suuresti tõlgendada terroriseerimise kuritegu ning selle eelduseid.

2. Venemaa rünnakud Ukraina tsiviilobjektidele

Kuigi normatiivne analüüs ning normiteksti tõlgendamine on äärmiselt oluline, siis on samuti äärmiselt oluline asetada teoreetiline regulatsioon reaalses elus esinevate juhtumite ning rünnakute konteksti. Tsiviilelanikkonna terroriseerimise tuvastamine eeldab kahtlemata ka faktilist ja kontekstuaalset analüüsi, mille käigus tuleb hinnata rünnakute laadi, sihtmärke, tagajärgi ja paljusid muid asjaolusid just tegelike sündmuste kontekstis. On oluline vaadata reaalseid Vene relvajõudude poolt toime pandud rünnakuid ning asetada nende rünnakutega seonduvad asjaolud eelnevat kirjeldatud teoreetilisse raamistikku, et aru saada lõplikult, kus need teod õigusruumis asetsevad. Selline lähenemine annab võimaluse näha probleeme või puudujääke antud hetkel kehtivas regulatsioonis ning võimalusel pakkuda ka lahendusi esinenud või ilmnunud probleemidele.

2.1 Praktiline käsitus Vene rünnakutest Ukraina tsiviilelanikkonna vastu

Venemaa juhtkond eesotsas Vladimir Putiniga ilmselt ei oodanud sõja alguses Ukrainlastelt niivõrd visa vastupanu, mistõttu on eksperdid leidnud, et Putin on „hammustanud suurema tüki, kui ta suudab närida“.⁴² Asjatundjad leiavad, et sarnaselt teisest maailmasõjast tuntud terminile *blitzkrieg* ehk välksõjale proovisid Vene relvajõud ka Ukrainas läbi viia kiiret ja efektiivset välksõda, kuid see ei õnnestunud juhtkonna valearvestuste ning ebaõigete ootuste tõttu.⁴³ Välksõja läbikukkumine sundis Venemaad taktikat muutma välksõjast kurnamissõjaks, mistõttu on Kreml otsustanud põhjustada Ukraina linnades humanitaarkatastroofi.⁴⁴ Kuigi videomaterjale ning infot erinevatest rünnakutest on üsna palju, siis on oluline siiski mõned välja tuua ning neid analüüsida ja järeldada, kas antud juhul kvalifitseeruvad Vene relvajõudude

⁴² Michaelson, R. Outgoing MI6 chief says Putin has „bitten off more than he can chew“ in Ukraine. The Guardian, 19.09.2025. Kättesaadav arvutivõrgus: <https://www.theguardian.com/world/2025/sep/19/putin-ukraine-richard-moore-mi6-spy-recruitment> (04.03.2026)

⁴³ Saghinadze, G., Mghebrishvili, N. From Blitzkrieg to Stalemate: Analyzing Russia's Strategic Changes in Ukraine, lk 235. Kättesaadav arvutivõrgus: <https://openscience.ge/server/api/core/bitstreams/b24224b1-638f-4549-8512-8f938825163c/content?page=234> (06.03.2026)

⁴⁴ Davydenko, D. jt. European Council on Foreign Relations. View from Kyiv: Putin's failed blitzkrieg and the future of Europe, 8.03.2022. Kättesaadav arvutivõrgus: <https://ecfr.eu/article/view-from-kyiv-putins-failed-blitzkrieg-and-the-future-of-europe/> (07.03.2026)

rünnakud Ukraina tsiviilelanikkonna terroriseerimiseks ning mis konkreetsetel ja praktilistel eeldustel saab pidada relvakonfliktides toime pandud rünnakuid terroriseerimiseks ja millistel mitte.

Kohustus eristada tsiviilisikuid ja kombatante tähendab, et rangelt keelatud on ka selliste relvade kasutamine, mida ei ole võimalik kasutada nii, et relv või vahend suudaks eristada tsiviilisikut ja kombatanti.⁴⁵ Proportsionaalsuse printsiipi rikutakse, kui eeldatav kahju tsiviilelanikkonnale on ebaproportsionaalselt suur võrreldes konkreetse rünnaku sõjalise kasuga.⁴⁶ Paraku aga kasutab Venemaa sõjavägi järjekindlalt Ukrainas just selliseid taktikaid.⁴⁷ Tulenevalt USA survestamisest ning sõjast tekkinud kurnatusest on Ukraina riik olukorras, kus neil on hädavajalik maksimeerida igasugust poliitilist ja diplomaatilist kapitali, et säilitada jätkuvalt võimalikult suurt toetust liitlasriikidelt ning näidata maailmale, et Venemaa agressioonisõda ei tohi taluda. Kuigi võib kohati tunduda, et meelestatus mõndade Euroopa ning muude maailma riikide seas on muutunud selliseks, et Ukraina elanikkonna ründamine on tavapärase sõja osa, siis on üha tähtsam järjepanu meelde tuletada, et maailmarahu huvides ei saa Euroopa riigid endale lubada, et selline käitumine muutuks normaalsuseks. Iga väiksemgi panus selle suunas on igal juhul oluline, olgu selleks mõne arvamuse artikli avaldamine, teadustöö kirjutamine või sotsiaalmeedias Ukraina heaks annetuste kogumine. Seega on samuti ka äärmiselt oluline tuvastada ära ja teadvustada ülejäänud maailmale, kui Vene relvajõud süstemaatiliselt ja valimatult Ukraina tsiviilelanikkonda terroriseerivad.

2.2 Vene terrorikuriteod rahvusvahelise kohtupraktika kontekstis

Rahvusvahelise kohtupraktika seast saab näitena tuua ka varasemalt käesolevas töös väljatoodud kohtumõistmise 1990. aastatel toimunud Stanislav Galići tegude üle Sarajevo piiramisel, mille käigus pani Bosnia serblaste komandör Galić toime mitmeid sõjakuritegusid tsiviilelanikkonna vastu.⁴⁸ Tegemist on ICTY poolt käsitletud ning ühe olulisema kohtuasjaga,

⁴⁵ Tymoshenko, V., Fedchuk, T. Metaverse Science, Society and Law. Implementation of international humanitarian law in virtual environments: Challenges and prospects for regulating armed conflicts in the era of the metaverse and immersive technologies, 15.12.2025, lk 6. Kättesaadav arvutivõrgus: <https://sciformat.ca/journals/index.php/mssl/article/view/29/22> (11.03.2026)

⁴⁶ *Ibid.*

⁴⁷ *Ibid.*

⁴⁸ Endise Jugoslaavia Rahvusvaheline Kriminaaltribunal. IT-98-29-T, 5.12.2003 (Prokurör vs Stanislav Galić), p 137.

mis käsitleb terroriseerimise mõistet rahvusvahelises humanitaarõiguses ning mis avab ka Genfi konventsioonide ning nende lisaprotokollide sisu. Stanislav Galić oli Sarajevo piiramise⁴⁹ käigus seotud tegudega, mis olid sihilikult toime pandud tsiviilisikute vastu, hoides neid pideva snaipritule ning suurtükiväe tule all.⁵⁰ Kui ICTY leidis Galići lahendis, et Galići teod ja tema poolt antud käsud kujutasid endast tegevust, mille eesmärgiks oli tsiviilelanikkonda hirmutada⁵¹, siis esialgsete asjaolude pinnalt ei näe autor põhjust, miks Vene vägede tegevust mõnes Ukraina linnas või oblastis peaks erinevalt käsitletama.

Galići lahendis on tribunal välja toonud, et kui rünnaku ohvriteks või sihtmärkideks tuuakse tsiviilelanikkond või tsiviilisikud, millega kaasnevad surm ja vigastused tsiviilisikutele, siis see on väga tõsine rahvusvahelise õiguse baaspõhimõtete rikkumine ning kvalifitseeruks Esimese Lisaprotokolli raskeks rikkumiseks.⁵² Lisaks, et kui eeltoodu kvalifitseerub raskeks rikkumiseks, siis ei saa vähem tõsiseks pidada rünnakuid, mille peamiseks eesmärgiks on tsiviilelanikkonda hirmutada.⁵³ Rahvusvaheline Kriminaalkohus on leidnud, et isegi kui pannakse toime rünnak mitme üheaegse eesmärgiga, näiteks rünnatakse sõjalist sihtmärki ja samal ajal tahtlikult ka tsiviilelanikkonda või isikuid, kes ei võta osa sõjategevusest, siis see kvalifitseerub Rahvusvahelise Kriminaalkohtu Rooma Statuudi⁵⁴ alusel sõjakuriteoks.⁵⁵ Siiski ei oleks aga tegemist terroriseerimisega Esimese Lisaprotokolli artikli 51 lg 2 mõistes. Autori hinnangul lisab see seisukoht veelgi enam kaalu juurde tsiviilelanikkonna terroriseerimise kontekstis eesmärgi tuvastamise olulisusele. Teatavasti saab rünnakuid, millega kaasnevad surmad ja vigastused, toime panna ka viisil, mil ohver ei saa viga koheselt kokkupuutest laskemoona või mürsuga vaid kannatab kahju näiteks rünnaku veniva mõju tõttu, mitte tingimata koheselt. Seetõttu on asjakohane tuua paralleele Vene rünnakutest Ukraina tsiviilobjektide pihta, millega kaasnevad näiteks elektrikatkestused, mistõttu isikud külmetavad ning saavad lähipäevadel, kui mitte tundide jooksul tõsiseid tervisekahjusid või koguni surevad. Seega kui vaadata Vene rünnakuid, mille peamine eesmärk on hävitada Ukraina energiataristut, pannes sellega Ukraina tsiviilelanikkonna kannatama, siis on loogiline järeldada, et Galići

⁴⁹ Badawi, H. Hunting Humans: The Paid Killers of Sarajevo and the Milan Investigation. ISSF, 21.11.2025. Kättesaadav arvutivõrgus: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=5779082 (22.04.2026)

⁵⁰ *Ibid.*

⁵¹ Endise Jugoslaavia Rahvusvaheline Kriminaaltribunal. IT-98-29-T, 5.12.2003 (Prokurör vs Stanislav Galić), p 749.

⁵² *Ibid.*, p 108.

⁵³ *Ibid.*, p 109.

⁵⁴ Rahvusvahelise Kriminaalkohtu Rooma Statuut – RT II 2002, 2, 5, artikkel 8 lg 2 p 2 pp i.

⁵⁵ Rahvusvaheline Kriminaalkohus. ICC-01/04-01/10, 16.12.2011. (Prokurör vs Callixte Mbarushimana), lk 62, p 142.

lahendi kontekstis saab neid rünnakuid käsitleda samuti Esimese Lisaprotokolli raske rikkumisena.

Galići lahendi näol on tsiviilelanikkonna terroriseerimine pälvinud arvestatavat arutelu ning võib järeldada, et üheks olulisemaks elemendiks tsiviilelanikkonna terroriseerimise toimepanemise hindamisel on tsiviilelanikkonna hirmutamise või terroriseerimise eesmärk.⁵⁶ Eeltoodu annab kinnitust sellele, et just ulatuslikku ja süstemaatilist vägivalla kasutamist, mis ei ole otseselt seotud konkreetse sõjalise eesmärgiga, vaid pigem sihipärase tsiviilelanikkonna vastase strateegiana, võetakse terroriseerimise sisustamisel väga olulisel määral arvesse. Tribunal on enda aruteludega näidanud, et mitte ainult rünnakute faktiline mõju, vaid nende eesmärk ning süsteemsus on arvestatava kaaluga asjaolud, mida terroriseerimise menetlemisel olulise asjaoluna otsitakse. Selline arutelu ning süsteemne lähenemine aitab hilisemas analüüsis teha põhjendatud järeldusi selle kohta, kuidas teatud rünnakuid kvalifitseerida ning kas teatud rünnakute muster vastab terroriseerimise koosseisule, samuti millisel määral võiks Venemaa tegevus liigituda rahvusvahelise humanitaarõiguse kontekstis sarnaste rikkumiste kategooriasse.

2.3 Venemaa rünnakute vastavus terroriseerimise tunnustele

2.3.1 Tsiviilelanikkonna terroriseerimise käsitlus Stanislav Galići lahendi kohaselt

2025. aasta maikuu ilmus ÜRO Inimõiguste Nõukogu poolt dokument, mis kirjeldab mõnda Vene relvajõudude kuritegu Ukrainas.⁵⁷ Dokumendis kirjeldatakse, kuidas Ukraina Sõltumatu Rahvusvaheline Uurimiskomisjon järeldas, et Vene väed on kuudeviisi rünnanud droonidega Ukraina inimesi Dnepri jõe parempoolsel kaldal. Komisjoni sõnul leidis kinnitust, et need rünnakud on toime pandud sihilikult ja peamise eesmärgiga tekitada tsiviilisikutes hirmu, mis on otsene Esimese Lisaprotokolli artikli 51 lg 2 rikkumine.⁵⁸ Rahvusvahelise õiguse vaatepunktist on oluline tuvastada sellised rikkumised ning eristada selliseid terroriseerivaid

⁵⁶ Endise Jugoslaavia Rahvusvaheline Kriminaaltribunal. IT-98-29-T, 5.12.2003 (Prokurör vs Stanislav Galić), p 133.

⁵⁷ Human Rights Council. Independent International Commission of Inquiry on Ukraine. „They are hunting us“: systemic drone attacks targeting civilians in Kherson, 28.05.2025. Kättesaadav arvutivõrgus: <https://www.ohchr.org/sites/default/files/documents/hrbodies/hrcouncil/coiukraine/a-hrc-59-crp2-en.pdf> (05.03.2026)

⁵⁸ *Ibid.*

kuritegusid teistest sõjakuritegudest. Uurimiskomisjoni sõnul rünnakud jätkuvad ja kirjatüki avaldamise ajal olid Vene väed sellise tegevusega tapnud ligi 150 tsiviilisikut. Rünnakuid pandi toime n-ö „tavadroonide“ poolt, mis kandsid lõhkeainet, kui ka „enesetapudroonide“ poolt, mis plahvatasid kokkupõrkel. Lindistuste pinnalt on võimalik kahtlusteta järeldada, et Vene vägede jaoks oli täiesti selge, et tegemist on tsiviilisikutega.⁵⁹ Eeltoodust tulenevalt ning lähtudes Galići lahendist võiks järeldada, et selleks, et kinnitada tsiviilelanikkonna terroriseerimise toimumist, peaksid need rünnakud vähemasti olema sihilikult suunatud tsiviilelanikkonnale ja konkreetse eesmärgiga tekitada tsiviilelanikkonnas hirmu. Genfi Kommentaarid on sedastanud, et protokollid raske rikkumise eeldusteks on kriminaalõiguse kontekstis vähemalt tahtlus ning fakt, et valimatute rünnakute puhul peab olema olemas etteulatav teadmine rünnakute ettenähtavast tagajärjest.⁶⁰ Terroriseerimisele seab aga Galići lahend kõrgema standardi, sedastades, et tegemist on konkreetse kavatsusega kuriteoga, mistõttu on terroriseerimise tõendamiseks nõutav, et toimepanijal oleks konkreetne eesmärk tekitada tsiviilelanikkonna seas hirmu.⁶¹ Eeltoodud rünnakute näitel oli pealtnäha eesmärgiks tekitada inimestes hirmu ja sundida neid sellest piirkonnast hirmu mõjul lahkuma, kusjuures asjaolude analüüsil ilmnas, et on üsna selge, et selline tulemus oli Venemaa relvajõududele ka ettenähtav.⁶²

Galići lahendis on tribunal välja toonud, et selleks, et isikut tsiviilelanikkonna terroriseerimises süüdi mõista, peab tegevuses esinema nii ICTY statuudi artiklis 3 vastavate tegude koosseisud⁶³, kui ka järgmised elemendid:

- vägivallateod, mis on suunatud tsiviilelanikkonna või üksikute tsiviilisikute vastu, kes ei osale vahetult vaenutegevuses, ning mis põhjustavad tsiviilelanikkonna hulgas surma või raskeid kehavigastusi või tervisekahjustusi;

⁵⁹ *Ibid.*

⁶⁰ P. Jean jt. International Committee of the Red Cross, Reading Committee. Commentary on the Additional Protocols of 8 June 1977 to the Geneva Conventions of 12 August 1949, Geneva 1987. Article 51/1934. Kättesaadav arutivõrgus: https://tile.loc.gov/storage-services/service/ll/mlp/Commentary_GC_Protocols/Commentary_GC_Protocols.pdf

⁶¹ Endise Jugoslaavia Rahvusvaheline Kriminaaltribunal. IT-98-29-T, 5.12.2003 (Prokurör vs Stanislav Galić), p 136.

⁶² Human Rights Council. Independent International Commission of Inquiry on Ukraine. „They are hunting us“: systemic drone attacks targeting civilians in Kherson, 28.05.2025. Kättesaadav arutivõrgus: <https://www.ohchr.org/sites/default/files/documents/hrbodies/hrcouncil/coiukraine/a-hrc-59-crp2-en.pdf> (05.03.2026)

⁶³ International Tribunal for the Prosecution of Persons Responsible for Serious Violations of International Humanitarian Law Committed in the Territory of the Former Yugoslavia since 1991. Updated Statute of the International Criminal Tribunal for the Former Yugoslavia, september 2009, lk 5. Kättesaadav arutivõrgus: <https://ihl-databases.icrc.org/en/ihl-treaties/icty-statute-1993/article-3>

- teo toimepanija tegi tahtlikult tsiviilelanikkonna või üksikud tsiviilisikud, kes ei osale vahetult vaenutegevuses, nende vägivallategevuste objektiks; ning
- eeltoodud teod pandi toime peamise eesmärgiga levitada tsiviilelanikkonna seas hirmu.

Lähtudes kriminaalkohtu poolt välja toodud eeldustest, on võimalik hinnata ka tänapäeval peetava Vene-Ukraina sõja tegusid läbi nende kolme eelduse. Seega on tribunal andnud ette struktuuri, millest kuritegevuse hindamisel lähtuda, et omada paremat arusaama sellest, kas tegemist võiks olla tsiviilelanikkonna terroriseerimisega või mitte. Vaadates Vene rünnakuid Dnepri jõe piirkonnas, ilmneb, et pealtnäha on vähemalt esimesed kaks eeldust terroriseerimise mõttes täidetud. Eeldusel, et esimesed kaks eeldust on täidetud, jääb rahvusvahelistel kohtutel üle hinnata, kas tegemist võis olla tegevusega, mille peamine eesmärk oli tsiviilelanikkonna seas hirmu levitamine. Rünnakute peamise eesmärgi tuvastamiseks oleks vaja hulganisti materjale ning nendel põhinevat analüüsi, kuid lähtudes asjaolude tõepärasusest ning tõendatusest, paistab, et antud rünnakute puhul võiks olla tegemist episoodiga, mida võiks väga tõsiselt läbi tsiviilelanikkonna terroriseerimise sisustada ning arutada.

On selge, et taoline droonirünnakute korraldamine on tsiviilelanikkonna ründamine ning seega rahvusvahelise õiguse rikkumine. Keerulisemaks võib aga osutuda olukord, kus tegemist on rünnakutega, mis ei ole lihtsalt droonidega tsiviilelanikkonna vigastamine ja tapmine. Näite saab tuua 2022. aastal toimunud küberrünnakust Ukrainale, millega tekitati elektrikatkestus, lülitades piirkonnas välja kaitselülitid.⁶⁴ Rünnak jättis elektrita neli suuremat piirkonda Ukrainas, kusjuures rünnak korraldati samal hetkel, kui piirkonda rünnati rakettidega. Peale küberrünnaku toimepanekut peitsid häkkerid enda jäljed.⁶⁵ See ilmestab hästi, kuidas nii kübersõda kui ka klassikaline sõda käivad tänapäeval käsikäes, olles üksteisele strateegiliseks toeks. Nimelt on Ukraina julgeolekuteenistus SBU märkinud, et rünnaku viis läbi Vene häkkerite rühmitus *Sandworm* ning rünnaku taga oli hulgaliselt Vene julgeolekuteenistujaid. Küberrünnaku toimepanemisel on selle eesmärk ekspertide hinnangul maksimeerida raketirünnakuga tekitatud kahju.⁶⁶ Selliste rünnakute menetlemisel või analüüsimisel tuleb taaskord küsida, mis on selle konkreetse küberrünnaku eesmärgiks. Kui tegemist on rünnakuga, mille eesmärk on lüüa rivist välja Ukraina energiataristu, et võimalikult paljud tsiviilisikud peaksid külma käes kannatama ning hakkaksid riigi juhtkonda survestama kapituleeruma, siis

⁶⁴ Pearson, J. Russian spies behind cyber attack on Ukraine power grid in 2022 – researchers. – Reuters, 09.11.2023. Kättesaadav arvutivõrgus: <https://www.reuters.com/technology/cybersecurity/russian-spies-behind-cyberattack-ukrainian-power-grid-2022-researchers-2023-11-09/>

⁶⁵ *Ibid.*

⁶⁶ *Ibid.*

selle rünnaku otseseks ja ka strateegiliseks ohvriks on tsiviilelanikkond ning taaskord on rikutud tsiviilelanike ründamise keeldu. Lähtudes Galiíi lahendist väljatoodust, peaks seega analüüsima, kas sellist rünnakut, mis on küll suunatud energiataristu vastu, kuid mille tõttu kaob tsiviilelanikkonna seas elektrivarustus, on võimalik käsitleda rünnakuna tsiviilelanikkonna vastu. Samuti, kas selle rünnaku peamine eesmärk oli tekitada tsiviilelanikkonna seas hirmu. Galiíi lahendis välja toodud kolmas eeldus on autori hinnangul vägagi vaieldav ning muudab terroriseerimise põhjendamise väga keerukaks, sest tegemist on eeldusega, mida on väga keeruline tõendada, eriti rünnakute puhul, mis on energiataristu pihta suunatud. Rünnaku otsene objekt on küll energiataristu ning kahjustusi kannatab see konkreetne infrastruktuur, mida rünnatakse, kuid kaudselt saavad kahjustada tuhanded või miljonid inimesed, kes igapäevategevustes sellest infrastruktuurist sõltuvad. Seega võib selliste tegude toimepanijate kaitsjate vaatepunktist vägagi reaalseks argumendiks olla, et tegemist oli sõjalise eelise saamise eesmärgil toime pandud rünnakuga, sest rünnati infrastruktuuri, mida kasutatakse kaudselt sõjapidamiseks. Riigi juhtkonna surveamine ei ole mõistagi nõutud koosseisuelement, et kinnitada tsiviilisikute ründamise keelu rikkumist. Kaitsjate vaatepunktist võib argumenteerida ka, et energiataristu ründamine iseenesest ei ole rünnak tsiviilelanikkonna vastu, sest rünnak oli suunatud ehitise, alajaama või tehase vastu, kuid autori hinnangul on selline käsitlus ebaõige. Energiataristu ründamisega kaasnev mõju tsiviilelanikkonnale ületab oluliselt konkreetsele energiataristule tekitatud materiaalse kahju, mistõttu on sellise rünnaku objektiks ja reaalseks kannatajaks tsiviilelanikkond ja see on lubamatu.

Kuigi ajakirjanduses on räägitud palju just 2025. aasta talvel toimunud rünnakutest Ukraina energiataristu vastu, siis on tegelikult Venemaa relvajõud rünnanud Ukraina energiataristut intensiivselt igal talvel alates sõja algusest. Nii juhtus ka 2022. aasta talvel, mil mitmed drooni- ning raketirünnakud jätsid miljonid tsiviilisikud ajutiselt ilma veest, elektrist ja soojusest.⁶⁷ Allikate kohaselt põhjustasid rünnakud üle 70 tsiviilisiku surma ning enam kui 270 tsiviilisikule vigastusi⁶⁸, rääkimata vaimsetest ja pikaajalistest tervisehädadest, mida sellisel moel elektrita külmetamine ning veeta elamine põhjustada võib. 2022. aasta novembrikuus toimunud rünnakud jätsid ligi 3 miljonit kiievlast terveks päevaks ilma veeta ning osaliselt ka elektrita.⁶⁹ Siinkohal on otsene rünnak pandud toime küll elektritaristu pihta suunatuna, kuid reaalsuses

⁶⁷ Ukraine: Russian Attacks on Energy Grid Threaten Civilians. Leveraging Civilian Harm as a Tactic of War; Millions Without Electricity, Water, Heat. – Human Rights Watch, 06.12.2022. Kättesaadav arvutivõrgus: <https://www.hrw.org/news/2022/12/06/ukraine-russian-attacks-energy-grid-threaten-civilians> (21.04.2026)

⁶⁸ *Ibid.*

⁶⁹ *Ibid.*

kannatavad sellise rünnaku tõttu tsiviilisikud. Äärmiselt ebausutav on, et Vene relvajõud ei seadnud seda rünnaku eesmärgiks ning kuna rünnakuga põhjustati ka tsiviilisikute surmasid ning vigastusi, siis paistab, et kõik Galići lahendis väljatoodud eeldused tsiviilelanikkonna terroriseerimiseks on täidetud. Selleks, et tegemist ei oleks tsiviilelanikkonna terroriseerimisega, oleks vajalik teada, mis põhjusel Vene relvajõud selle konkreetse rünnaku korraldasid ning mis oli konkreetne sõjaline eesmärk ning eelis, mida sellest rünnakust saavutada üritati. Taaskord tõstatub küsimus, mil määral täidavad Vene relvajõud oma kohustusi proportsionaalsuse põhimõtte järgimisel. Energiataristu, mida ei kasutata otseselt sõjalise tegevusega seonduvalt, kvalifitseerub tsiviilobjektiks, seega Vene relvajõud peaksid ära põhjendama, miks nad peavad mõnda energiataristu objekti sõjaliseks sihtmärgiks. Käesoleva töö kontekstis on oluline rõhutada, et Vene relvajõudude tegevuse korduvus ning mustrid viitavad sihipärasele strateegiale, mitte üksikutele eksimustele, millega tabatakse tsiviilobjekte. Fakt, et Vene relvajõudude rünnakud Ukraina energiataristule on iga talve jooksul stabiilselt esinenud või võimendunud⁷⁰, viitab ka selgelt asjaolule, et kriitilise talveperioodi tingimustes näeb Vene juhtkond potentsiaali tekitada tsiviilelanikkonnale energiataristu ründamisega maksimaalset kahju. Lähtudes sellest loogikast ning avalikust informatsioonist Vene rünnaku osas, panid antud teoga Vene relvajõud toime rünnaku, millest ilmneb, et tegemist on tsiviilelanikkonna terroriseerimisega ning seega Esimese Lisaprotokolli raske rikkumisega.

2022. aasta novembrikuus antud intervjuude kohaselt arvasid eksperdid, et 2022. aasta oktoobris ning novembris korraldatud Vene rünnakud olid jätnud ligi 10,7 miljonit Ukraina majapidamist elektrita.⁷¹ Kuigi energiataristut võib käsitleda mitme kasutusotstarbega infrastruktuuriks – energiataristul on oluline roll nii tsiviilelanikkonnale kui ka sõjalistele võimetele –, ning seda võib teatud olukordades sõjalise objektina rünnata, siis sellised rünnakud peavad taaskord järgima rahvusvahelist humanitaarõigust, mis keelab valimatud ning ebaproportsionaalselt kahjulikud rünnakud.⁷² Sellise rünnaku hindamisel selgub, et potentsiaalselt on tegemist raske humanitaarõiguse rikkumisega olenemata sellest, kas tegemist oli tahtliku rünnakuga või mitte. Nimelt, kui 10,7 miljonit majapidamist jäävad elektrita, siis on juttu äärmiselt suurest rünnakust, millele kahtlemata laieneb valimatute ning

⁷⁰ ACAPS Analysis Hub Ukraine. Energy infrastructure attacks: updated outlook and impact during the 2024-2025 cold season, 19.02.2025. Kättesaadav arvutivõrgus: https://www.acaps.org/fileadmin/Data_Product/Main_media/20250219_ACAPS_Ukraine_-_Energy_infrastructure_attacks-Updated_outlook_and_impact_during_the_2024-2025_cold_season_.pdf

⁷¹ Ukraine: Russian Attacks on Energy Grid Threaten Civilians. Leveraging Civilian Harm as a Tactic of War; Millions Without Electricity, Water, Heat. – Human Rights Watch, 06.12.2022. Kättesaadav arvutivõrgus: <https://www.hrw.org/news/2022/12/06/ukraine-russian-attacks-energy-grid-threaten-civilians>

⁷² *Ibid.*

ebaproportsionaalselt kahjulike rünnakute keeld. Samuti laieneb ka sellistele rünnakutele keeld võtta tahtlikult rünnaku sihtmärgiks tsiviilelanikkond, mistõttu oleks ka sellisel juhul tegemist raske rahvusvahelise humanitaarõiguse rikkumisega.

Kokkuvõttes näitavad eeltoodud juhtumid, et Venemaa rünnakud Ukraina energiataristule ei ole üksikud ega juhuslikud, vaid paigutuvad Vene relvajõudude laiemasse plaani Ukraina alistamisel. Vene relvajõudude tegevuse puhul ilmestavad droonirünnakud, raketilöögid ning küberrünnakud mustrit, kus tsiviilelanikkonda käsitletakse sõjaliste objektidena. Sellest tulenevalt on vajalik analüüsida, kas sellise tegevuse eesmärk ja tagajärjed vastavad Esimeses Lisaprotokollis nimetatud terroriseerimise tunnustele ning millisel määral võib pidada Venemaa tegevust sihilikuks katseks külvata hirmu ja terroriseerida Ukraina elanikkonda mõjutamiseks neid Venemaa poliitiliste eesmärkide saavutamiseks.

Käesolevas töös väljatoodud asjaolude pinnalt saab järeldada, et vähemalt osa Venemaa rünnakutest Ukraina energiataristu pihta vastab rahvusvahelise humanitaarõiguse kohaselt tsiviilelanikkonna terroriseerimise tunnustele Esimese Lisaprotokollis artikli 51 lg 2 ning Galići lahendis toodud eelduste⁷³ kontekstis. Autor leiab, et eeldades Venemaa relvajõudude rünnakuid käsitlevates rahvusvahelistes allikates välja toodud asjaolude tõepärasust, on võimalik mitmete Venemaa rünnakute kohta väita, et kõik kolm eeldust on täidetud. Vene relvajõudude rünnakud Ukraina tsiviilobjektidele, sh energiataristule, ei ole olnud juhuslikud vaid korduvad ning süsteemsed. Selliste rünnakute kohta ei ole kohane öelda, et Vene relvajõud ei ole pannud rünnakuid toime viisil, mil tsiviilelanikkond oleks sihilikult selle rünnaku objektiks tehtud. Rünnakutega kaasneb sageli ka tsiviilisikutele kehaliste tervisekahjustuste tekitamine või koguni isikute tapmine. Kuivõrd esimesed kaks eeldust on võrdlemisi objektiivselt hinnatavad, on neid võimalik ka efektiivselt kontrollida. Kõige problemaatilisem on taaskord subjektiivsema iseloomuga eeldus, milleks on see, et rünnak pidi toime pandama sellisel viisil, et rünnaku peamiseks eesmärgiks oli levitada tsiviilelanikkonna seas hirmu. Kuivõrd kohtupidamist ühegi sellise Vene rünnaku osas veel peetud ei ole, ei ole autoril võimalik kindlalt väita, et ükski selline rünnak nendele eeldustele vastab. Siiski annavad asjaolud alust arvata, et Vene rünnakute puhul viitavad mitmed faktid sellele, et rünnakud on organiseeritud puhtalt selleks, et tsiviilelanikkonna seas hirmu või terrorit levitada. Võimalik, et sellistel rünnakutel on ka mõni pikema perspektiiviga nägemus või eesmärk, kuid sellistel

⁷³ Endise Jugoslaavia Rahvusvaheline Kriminaaltribunal. IT-98-29-T, 5.12.2003 (Prokurör vs Stanislav Galić), p 133.

juhtudel saab rünnaku eesmärki siiski tõlgendada hirmu levitamisenä. Eeltoodu põhjal leiab autor, et teatud Vene relvajõudude rünnakuid Ukraina energiataristule saab käsitleda tsiviilelanikkonna terroriseerimisenä.

2.3.2 Hirmu levitamise eesmärgi tuvastamist abistavad eeldused

Selleks, et mõnda konkreetset Venemaa relvajõudude tegevust liigitada mõne rahvusvahelise õiguse sätte alla, on vajalik teada konkreetset sätet iseloomustavaid kriteeriume. Üldiselt prevaleerib karistusõiguse süsteemis loogika, mille puhul lähtutakse erinevatest õigusnormide eeldustest, mis peavad olema täidetud, et konkreetset tegevust kindla sätte alla liigitada. Sarnast loogikat on vaja järgida, et saada aru, mis konkreetset eeldused kohalduvad näiteks Esimese Lisaprotokollis artikli 51 lg-s 2 sätestatud „terroriseerimise“ mõistele. Autor on varasemalt välja toonud konventsioonist, lisaprotokollist ning Galići lahendis tuletatud kolm peamist eeldust, mis on tsiviilelanikkonna terroriseerimise puhul nõutud. Autor toob välja nendele kolmele eeldusele enda poolt välja töötatud abistavad eeldused, kuid peab vajalikuks märkida, et tegemist on eeldustega, mis mitte ei asenda Galići lahendis välja toodud kolme peamist eeldust tsiviilelanikkonna terroriseerimise sisustamisel, vaid mis on loodud mõjumaks abistavate elementidena, mis aitavad sisustada Galići lahendis välja toodud terroriseerimise viimast eeldust, mille kohaselt rünnaku peamiseks eesmärgiks on tsiviilelanikkonna seas hirmu tekitamine. Kuivõrd autori hinnangul on just viimane eeldus kõige olulisem tsiviilelanikkonna terroriseerimise koha pealt, siis on autor võtnud fookuse just selle eelduse tõlgendusse panustamisesse.

Lugedes Vene rünnakute kohta Ukraina tsiviilobjektide, sh energiataristu vastu, ei saa üle ega ümber rünnakute süsteemsusest, korduvusest või koordineeritusest. Saab järeldada, et esimeseks elemendiks, mis viitab tsiviilelanikkonna hirmutamisele, võikski olla rünnakute süsteemsus, korduvus või koordineeritus. Kuigi hirmu saab külvata ka mõne üksiku rünnakuga, on selge, et mida süsteemsemad, korduvamad ning koordineeritumad rünnakud on, seda enam tekib tsiviilelanikkonnas arusaam, et need rünnakud võivad korduda või juhtuda ka iga teise inimesega. Seda aspekti on ka Galići lahendis käsitletud, kus süüdistajad väitsid, et pidev tsiviilisikute ründamine tekitab tsiviilelanikkonnas hirmu, et sellised rünnakud võivad korduda ning ka nendega juhtuda.⁷⁴ Seega rünnakute toimepanemine isenesest tekitab veelgi enam

⁷⁴ Endise Jugoslaavia Rahvusvaheline Kriminaaltribunal. IT-98-29-T, 5.12.2003 (Prokurör vs Stanislav Galić), p 71.

hirmu muus elanikkonnas, et see kõik võib korduda, mistõttu saab järeldada, et mida süsteemsemalt, pikaajalisemalt ning korduvamalt rünnakud toimuvad, seda rohkem hirmu see tsiviilelanikkonnas külvab. Just seetõttu on see autori hinnangul üks väga oluline aspekt terroriseerimise hindamise juures. Suur osa artiklitest, mida mõnest rahvusvahelisest uudistekanalist, teadusartiklist või eksperthinnangust Vene rünnakute kohta lugeda, sisaldavad endas viiteid sellele, kuidas Vene relvajõud süsteemselt ja sihilikult tsiviilisikuid sihikule võtavad. Need kolm asjaolu moodustavad antud elemendi tervikust olulise osa, mille alusel hinnata, kas konkreetne tegevus viitab sihilikule tsiviilelanikkonna terroriseerimisele või mitte. Lihtsustatuna öeldes võib välja tuua, et mida rohkem samalaadseid rünnakuid tsiviilelanikkonna vastu on korraldatud, seda suurema kaaluga on sellise tegevuse hindamisel terroriseerimise argument. Selle elemendi olulisust võib mõista ka nii, et kui tegemist oleks süsteemsete rünnakutega, mis on korduvad ja omavahel hästi koordineeritud, kuid mis on suunatud ainult sõjalistele objektidele, siis saaks seda hinnata kui efektiivset ja oskuslikku sõjategevust. Mitte mingisugust arutelu potentsiaalsest sõjakuriteost ei tuleks isegi kõne alla, kuivõrd rünnakud ei sisalda tsiviilohvreid.

Rünnakute korduvuse ja süsteemsuse all ei tule mõista pelgalt rünnakute arvulist esinemist, mida oleks võimalik määratleda kindla arvuna (näiteks alates kolmandast rünnakust on tegemist süsteemsete rünnakutega). Tuues paralleeli riigisisese karistusõigusest, on Riigikohus väitnud, et korduvus on eriline isikutunnus, mis rakendub näiteks kehalise väärkohtlemise kuriteo kontekstis siis, kui isik on vähemalt kahel korral pannud toime kehalise väärkohtlemise.⁷⁵ Rahvusvaheliste sõjakuritegude kontekstis on lähenemine aga erinev, mistõttu on Rahvusvahelise Kriminaalkohtu Rooma statuudi artikli 7 osas Rahvusvaheline Kriminaalkohus võtnud abstraktsema lähenemise ning sedastanud, et inimsusvastaste kuritegude kontekstis peavad teod olema osa käitumise käigust⁷⁶ ning arvulist mõõdet korduvusele ei sea. Autori hinnangul ei ole selline arvuline korduvuse defineerimine mõistlik, sest tsiviilelanikkonna terroriseerimise näol on tegemist keerulise rahvusvahelise humanitaarõiguse rikkumisega, millega kaasnevad sageli väga keerulised asjaolud. Tegemist on tegudega, mis kätkevad endas operatiivset ja laiapõhjalist laadi (tegudesse on sageli kaasatud erinevad sõjaväeüksused, meeskonnad, käsuaehelad, operatsioonid ning isikud), mistõttu ei oleks sellele korduvuse mõistele mõistlik sätestada kindlat arvulist mõõdet. Tegemist peaks

⁷⁵ RKKKm 1-19-5146, p 8.

⁷⁶ Rahvusvaheline Kriminaalkohus. ICC-02/05-01/20, 06.10.2025. (Prokurör vs Ali Muhammad Ali Abd-Al-Rahman), lk 249, p 692.

olema kvalitatiivse hinnanguga, mis ilmneb eeskätt rünnakute laadist, iseloomust ja omavahelisest seotusest. Mõnel juhul võib olla piiratud arv sarnaseid rünnakuid, mis on ajaliselt ning sisuliselt seotud, piisav väitmaks, et tegemist on korduvate ning süsteemsete rünnakutega. Teisalt ei pruugi ka arvukad rünnakud olla käsitatavad korduvate ja süsteemsetena, kui need on oma olemuselt juhuslikud, eriilmelised või seotud erinevate sõjaliste eesmärkidega ning ei viita sellele, et need oleksid kuidagi sisuliselt omavahel seotud. Seetõttu tuleb korduvust ja süsteemsust hinnata tervikpildi analüüsimisel, võttes arvesse rünnakute mustrit, sihtmärke ja konteksti, mitte üksnes nende episoodide kvantitatiivset toimumisarvu.

Esimese Lisaprotokolli osas annab taaskord väärtuslikku infot Genfi Kommentaar. Kommenteeritud väljaande teksti lugedes ilmneb, et artikli 51 rikkumist käsitledes tuleb ühe eeldusena võtta kas tahtlust või etteulatuvat teadmist rünnaku ettenähtavast tagajärjest.⁷⁷ Tegemist ei ole elemendiga, mis oleks kuidagi väliste faktide pinnalt tuvastatav, vaid antud eeldus käsitleb rünnaku toimepanija sisemist veendumust ja arusaama, mistõttu on tegemist pigem subjektiivse eeldusega. Siinkohal saab tahtluse terminist tuua paralleeli Rahvusvahelise Kriminaalkohtu eeluurimiskoja käsitlest Thomas Lubanga Dyilo kriminaalasjas. Sarnaselt Eesti karistusõiguse süsteemile on kohus märkinud, et on kolm peamist tahtluse vormi, kusjuures nendest kõige nõrgem vorm ehk *dolus eventualis* kujutab endast seda, et isik aktsepteerib enda tegevusega potentsiaalset tagajärge, mööndes seda või andes selleks nõusoleku.⁷⁸ Kui järgida sarnast loogikat, oleks tahtluseks piisav, kui Vene relvajõud korraldavad rünnaku ja möönavad, et sellega ei pruugi, kuid võib tsiviilelanikkond kahju saada. Tuleb aga toonitada Galići lahendist selgunud asjaolu, et tsiviilelanikkonna terroriseerimine on spetsiifilise kavatsusega kuritegu (*specific intent crime*), mis nõuab selget tahtlust tekitada tsiviilelanikkonnas hirmu.⁷⁹ Seega on terroriseerimise toimepanemisel kõrgendatud tahtluse standard, mistõttu peab olema toimepanija soov tekitada tsiviilelanikkonnas hirmu tõendatud.

Tuues taaskord näiteks Hersonis toimunud kuid kestnud droonirünnakud tsiviilelanikkonna vastu⁸⁰, siis ei ole usutav, et ründajad ei saanud aru, et tegemist on rünnakutega, mis toovad

⁷⁷ P. Jean jt. International Committee of the Red Cross, Reading Committee. Commentary on the Additional Protocols of 8 June 1977 to the Geneva Conventions of 12 August 1949, Geneva 1987. Article 51/1934. Kättesaadav arvuivõrgus: https://tile.loc.gov/storage-services/service/ll/mlp/Commentary_GC_Protocols/Commentary_GC_Protocols.pdf

⁷⁸ Rahvusvaheline Kriminaalkohtu. ICC-01/04-01/06, 29.01.2007. (Prokurör vs Thomas Lubanga Dyilo), lk 119, p 352.

⁷⁹ Endise Jugoslaavia Rahvusvaheline Kriminaaltribunal. IT-98-29-T, 5.12.2003 (Prokurör vs Stanislav Galić), p 136.

⁸⁰ Human Rights Council. Independent International Commission of Inquiry on Ukraine. „They are hunting us“: systemic drone attacks targeting civilians in Kherson, 28.05.2025. Kättesaadav arvuivõrgus:

endaga kaasa tsiviilohvreid. Siiski on ilmselt peaaegu alati vaieldav asjaolu, kas see oli eesmärk omaette. Autori hinnangul on tegemist keeruka elemendiga, kuivõrd igakordselt peaks hindama eraldi, kas mingist hetkest saab väita, et toimepanijad on piisavalt korduvalt või intensiivselt tsiviilelanikkonda rünnanud, et seda saaks pidada selliseks asjaoluks, mis viitaks sellele, et rünnaku peamine eesmärk oli hirmu külvata. Näitena toodud rünnakud on küll väga selgelt suunatud tsiviilelanikkonnale, kuid märksa keerulisem on olukord siis, kui esineb rünnakuid, mis ei ole suunatud sihilikult tsiviilisikutele, vaid pigem hooletult sõjalistele sihtmärkidele ning mis toovad kaasneva kahjana kannatusi tsiviilelanikkonnale. Just selliste rünnakute toimepanemisel on antud elemendi analüüsimine võtmetähtsusega mõistmaks, kas tuleb üldse kõne alla selline tegu, mis võiks pikema analüüsi tulemusel vastata terroriseerimise tunnustele. Sel juhul võib näiteks tuua Vene relvajõudude rünnakud 2025. aasta novembrikuus, mil rünnati vähemalt viiel erineval korral Ukraina energiataristut, tekitades taaskord massilisi elektri- ning veekatkestusi.⁸¹ Ilmestamaks seda, missuguseid õuduseid sellised rünnakud endaga kaasa toovad, on *Human Rights Monitoring Mission in Ukraine* välja toonud, et elektrikatkestuste ajal olid nii eakad inimesed kui ka liikumispuuetega ja voodihaiged inimesed sunnitud olema päevi enda korterites, kuivõrd elektrikatkestustega lakkasid elumajades liftid töötamast.⁸² Mõistagi tekitavad elektrikatkestused ka küttesüsteemidele probleeme, mistõttu olid ka temperatuurid tubades äärmiselt külmad ning kuna paljudel korteritel olid aknad katki, siis pidid paljud elanikud aknad kinni katma ja pimedates tubades elama.⁸³ Sellisel juhul on keeruline analüüsida, kas Vene relvajõudude rünnaku peamiseks eesmärgiks võiski olla just selline tsiviilelanikkonnale kahjude põhjustamine või miski muu. On kaheldav, et Vene relvajõud ei suutnud neid rünnakuid planeerides ette näha, et elektrikatkestused viivad tuhandetelt tsiviilisikutelt soojuse, vee ning valguse.

Nähtub, et Esimese Lisaprotokolli artikli 51 rikkumise tuvastamise puhul on suure tähtsusega toimepanija subjektiivne hoiak teo toimepanemise hetkel. Pelgalt tsiviilelanikkonnale tekitatud kahjude ettenähtavus või *dolus eventualis* ei ole terroriseerimise koosseisu täitmiseks piisav, kuna Galići lahendi kohaselt eeldab see selget ja spetsiifilist kavatsust tekitada tsiviilelanikkonnas hirmu. Just seetõttu on keerulisteks piirjuhtumiteks rünnakud, mis toovad

<https://www.ohchr.org/sites/default/files/documents/hrbodies/hrcouncil/coiukraine/a-hrc-59-crp2-en.pdf>
(21.04.2026)

⁸¹ Increasing attacks on Ukraine's energy infrastructure place civilians at risk, UN human rights monitors warn. – United Nations Human Rights Office of the High Commissioner, 12.12.2025. Kättesaadav arvutivõrgus: <https://ukraine.ohchr.org/en/Increasing-attacks-on-Ukraine-s-energy-infrastructure-place-civilians-at-risk-UN-human-rights-monitors-warn> (21.04.2026)

⁸² *Ibid.*

⁸³ *Ibid.*

küll kaasa ulatuslikke tsiviilkahjusid, kuid mille puhul jääb vaieldavaks, kas hirmu külvamine oli rünnaku peamine eesmärk. Sellistes olukordades muutub üha olulisemaks küsimus, mil määral olid rünnaku tagajärjed ettenähtavad ning kas ettenähtavuse fakt võimaldab järeldada toimepanija sihilikku eesmärki tsiviilelanikkonda terroriseerida.

Nagu ka Genfi Kommentaar kirjeldab, siis rünnakud vaenlastele on sageli läbi viidud sihilikult brutaalselt, et vaenlastes hirmu õhutada ning neid alistuma sundida.⁸⁴ Kui rünnakud vaenlase relvajõududele on läbi viidud eesmärgiga tekitada vaenlases hirmu ning sundida neid alistuma, siis rünnakud tsiviilelanikkonnale on sageli läbi viidud eesmärgiga sundida tsiviilelanikkonda survestama riigi juhtkonda ja seeläbi sundida riiki alistuma. Praktikast võib see välja näha nii, et inimesed hakkavad välja näitama enda rahulolematust sõjaolukorraga, tulles tänavatele ning avaldades poliitikutele survet, et aktiivne sõjategevus lõpetada. Ukraina näitel võib see tähendada leppimist näiteks Donbassi loovutamise Venemaale, et aktiivne sõdimine vähemasti ajutiselt lõppeks. Kui selline sündmuste käik toimuks, oleks Venemaa ilmselt realiseerinud taktikalise võidu, sest saab mingi perioodi jõudu ja ressursse koguda ning mingi aja pärast Ukrainat uuesti rünnata. Hiljutine Ukraina ajalugu on sarnast olukorda ka näinud, kui Minski kokkulepetega üritati saavutada rahu, kuid mille järel Venemaa enda eesmärkidest Ukrainas siiski ei loobunud ning valmistas ette täiemahuliseks sissetungiks Ukrainasse.⁸⁵ Seega kui võrrelda nimetatud brutaalseid rünnakuid relvajõududele ning tsiviilelanikkonnale, siis meetodid on küll veidi erinevad, kuid kaudne eesmärk sama – sundida vaenlast alla andma ning seeläbi sõda võita. Vahe on selles, et kui rünnakute ohvriks on tsiviilelanikkond, on see rahvusvahelise humanitaarõiguse raske rikkumine. Antud eeldus on küll taaskord subjektiivne ja seeläbi mitte kõige kergemini hinnatav, kuid kui rünnakute eesmärk on tuvastatud ja küsimuse all on asjaolu, kas rünnak oli suunatud peamiselt tsiviilelanikkonnale eesmärgiga tekitada hirmu, siis võib argumenteerida, et see on terroriseerimise tuvastamise koha pealt kõige kessem eeldus. Terroriseerimise eristamisel tavapärasest sõjaliselt motiveeritud rünnakust ning selle tõlgenduseni jõudmisel on seega abivahendiks autori järgmised väljapakutud elemendid, abistamaks terroriseerimise eesmärgi tuvastamist. Terroriseerimise

⁸⁴ P. Jean jt. International Committee of the Red Cross, Reading Committee. Commentary on the Additional Protocols of 8 June 1977 to the Geneva Conventions of 12 August 1949, Geneva 1987. Article 51/1940. Kättesaadav arvutivõrgus: https://tile.loc.gov/storage-services/service/ll/llmlp/Commentary_GC_Protocols/Commentary_GC_Protocols.pdf

⁸⁵ Kriener, F. Developing a Ukraine-Russia Peace Agreement: an International Law Perspective, 02.12.2025. Max Planck Institute for Comparative Public Law & International Law, lk 8. Kättesaadav arvutivõrgus: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=5847183

kvalifitseerimisel ning rünnaku peamise eesmärgi kindlakstegemisel on seega asjakohane analüüsida, kas esinevad järgmised asjaolud:

- kas rünnakud on korduvad ning süsteemsed;
- kas rünnakute toimepanemisega kaasnevad asjaolud viitavad sõjalise eelise saavutamisele või tsiviilelanikkonna hirmutamisele;
- kas rünnakute sihtmärkide ning ajastuse valik viitab tsiviilelanikkonna kahjustuste maksimeerimisele.

Eeltoodu põhjal tuleb kolmanda abistava eeldusena terroriseerimise eesmärgi tuvastamisel käsitleda seda, kas rünnakute sihtmärkide ja ajastuse valik viitab tsiviilelanikkonnale põhjustatava kahju maksimeerimisele. Esimese Lisaprotokolli artikli 51 lg 2 kontekstis on terroriseerimise tuvastamisel oluline ka see, millal ja millises kontekstis rünnak toime pannakse. Kui rünnakud on suunatud objektidele ja toime pandud ajaperioodidel, mil nende kahjustamine toob ettenähtavalt kaasa tsiviilelanikkonna elutingimuste olulise halvenemise – näiteks veetaristu ründamine eriti soojal perioodil või energiataristu ründamine talveperioodil, mil elanikkond sõltub tavapärasest oluliselt rohkem otseselt elektrist, küttest ja veega varustusest –, võib see viidata sellele, et rünnaku eesmärk ei ole mitte üksnes tsiviilelanikkonnale suunatud, vaid toime pandud eriti haavataval ajal. Sõjapidamise kontekstis on osapoolte strateegilisi huvi arvesse võttes reaalne ja õigustatud ka see, et erinevaid rünnakuid planeeritaksegi nii, et see vaenlasele maksimaalselt kahju tekitaks. Oluline on, nagu alati, et need rünnakud oleksid humanitaarõigusega kooskõlas. Samas võib esineda ka olukordi, mil asjaolud viitavad vaenlase tsiviilelanikkonna kahjustuste maksimeerimisele, kuid tegemist on asjaolude kokkulangemisega ning tegelik eesmärk selline ei olnud. Seetõttu on oluline hinnata iga juhtumi korral asjaolusid eraldi ning kogu konteksti arvestades. Vene-Ukraina sõja kontekstis on ÜRO Inimõiguste Järelevalvemissioon leidnud, et Venemaa koordineeritud ja ajastatud rünnakud Ukraina energiataristule, eeskätt külmal aastaajal, on põhjustanud ulatuslikku ja ettenähtavat tsiviilkahju.⁸⁶ Seejuures on oluline rõhutada fakti, et rünnakud on tehtud külmal ajal, et maksimeerida kahju tsiviilelanikkonnale.

Autor vastab siinkohal teisele uurimisküsimusele ning toob välja, et eeldused, mis viitaksid faktile, et energiataristu ründamise peamine eesmärk ei ole sõjalise võime neutraliseerimine,

⁸⁶ Attacks on Ukraine's energy infrastructure: Harm to the civilian population. – United Nations Human Rights Office of the High Commissioner, 12.12.2025. Kättesaadav arvutivõrgus: <https://ukraine.ohchr.org/en/Attacks-on-Ukraines-Energy-Infrastructure-Harm-to-the-Civilian-Population>

vaid terroriseerimine, on kolm eelnevalt väljatoodud elementi. Nimelt peab olema leitud, et rünnakud on korduvad ning süsteemsed, rünnakute toimepanemisega kaasnevad asjaolud viitavad pigem tsiviilelanikkonna hirmutamisele kui sõjalise eelise saavutamisele ja rünnakud on toime pandud viisil või ajal, mil kahju tsiviilelanikkonnale on maksimaalselt suur.

Nimetatud eelduste väljatoomisega eristub autor süüdistajate seisukohast Galići lahendis⁸⁷, tuues välja ühe eeldusena ka korduvuse ja süsteemsuse. Autori seisukoht erineb süüdistajate omast sisu poolest selles osas, et autor peab terroriseerimist tegevuseks, mis moodustub pigem mitmete tegude koosmõjus ning koosinemisel, mitte ühekordse teo toimepanemisel. Huvitav on asjaolu, et sarnaselt autorile tõlgendavad Galići lahendis süüdistajad terroriseerimisena süstemaatilisi rünnakuid tsiviilisikute vastu, kuid ei too seda eelduste seas välja.⁸⁸ Süüdistajad küll ei too eeldusena rünnakute korduvust ja süsteemsust välja, kuid viitavad sellele läbivalt. Autori hinnangul on võimalik toime panna tsiviilelanikkonna terroriseerimist ka üksiku teoga, kuid sellisel juhul peaks see ilmnema teo intensiivsusest või ilmselgest eesmärgist, et tegemist oli just terroriseerimisega. Nagu autor ka varasemalt maininud on, siis selleks, et tuvastada tsiviilelanikkonna terroriseerimine, on vajalik vaadata neid eelduseid koos. Kui tõdeda, et Vene relvajõud on küll tahtlikult rünnanud Ukraina energiataristut ja tekitanud sellega tsiviilelanikes hirmu, kuid see jääb aasta ainsaks selliseks rünnakuks, siis annab rünnakute arvu minimaalne hulk alust efektiivselt argumenteerida selle kasuks, et tegemist veel tsiviilelanikkonna terroriseerimisega ei ole. Teistsugune näide oleks olukord, kus Vene relvajõud panevad toime rünnaku, mis on suunatud Ukraina relvajõudude poolt kasutuses oleva taristu hävitamisele mingis linnas, kuid rünnak nurjub ning kahjustada saab hoopis mõni lähedal asuv linnaosa. Kuigi pihta said tsiviilobjektid, siis eesmärk ei olnud tsiviilelanikkonda rünnata ning terroriseerimisest rääkida oleks pigem kohatu. See muidugi ei tähenda, et tegemist ei võiks olla mõne muu sõjakuriteoga. Vaatamata eelnevale ilmneb Venemaa rünnakute puhul Ukraina vastu mitmete rahvusvaheliste allikate analüüside ja arvamuste põhjal selge muster, mis viitab sellele, et eelnevalt nimetatud eeldused on nii mõnegi rünnaku puhul täidetud. Vene vägede tegevuse korduvuse ning eeltoodud eelduste täidetavuse osas on võimalik näiteks tuua asjaolu, et 2024. aastal korraldasid Vene relvajõud veidi enam kui 5 kuu jooksul 9 erinevat koordineeritud rünnakute lainet Ukraina energiataristule.⁸⁹ Tegemist on ligi 5 kuu pikkuse perioodiga,

⁸⁷ Endise Jugoslaavia Rahvusvaheline Kriminaaltribunal. IT-98-29-T, 5.12.2003 (Prokurör vs Stanislav Galić), p 70.

⁸⁸ *Ibid.*

⁸⁹ Attacks on Ukraine's energy infrastructure: Harm to the civilian population. – United Nations Human Rights Monitoring Mission in Ukraine. Kättesaadav arvutivõrgus: <https://ukraine.ohchr.org/sites/default/files/2024->

kusjuures sõda on käesoleva töö kirjutamise hetkeks kestnud üle 4 aasta. ÜRO Humanitaarasjade Koordinaatsioonibüroo ametnik Victoria Andrievska on 2026. aasta 24. jaanuaril välja andnud pressiteate, milles mainib, et jaanuari algul oli taaskord Kiievis tsiviilelanikkonnal probleeme elektrile ligipääsuga. Sama toimus ka Tšernihivi linnas, kus sajad tuhanded majapidamised jäid elektrita.⁹⁰ Niivõrd järjepidevate ja järjekindlalt energiataristule suunatud rünnakute puhul ei saa enam rääkida juhuslikkusest vaid seda saab käsitleda üksnes sihiliku tegevusena. Eeldusel, et eelnevalt viidatud infoallikad kasutavad tõele vastavaid andmeid, siis sellest saab järeldada ainult üht – Vene relvajõudude rünnakud Ukraina energiataristule on sihilikud, korduvad ja süsteemsed, tahtlikud ning toime pandud eesmärgiga hirmutada tsiviilelanikkonda. Seega on autori hinnangul tegemist rünnakutega, mis on vastuolus rahvusvahelises humanitaarõiguses kokku lepitud tsiviilelanikkonna hirmutamise keeluga ning sellist tegevust saab käsitleda tsiviilelanikkonna terroriseerimisena Esimese Lisaprotokolli artikli 51 lg 2 mõttes.

Kolmandale uurimisküsimusele vastates tuleb tõdeda, et sarnaste rünnakute eristamine eeldab kontekstipõhist analüüsi ning taas tuleb vaadata rünnaku peamist eesmärki. Rünnaku peamise eesmärgi tuvastamisel tuleb iga juhtumi puhul eraldi analüüsida, mis tõendid viitavad sellele, et rünnakud on toime pandud sõjalisel eesmärgil ning millised mitte. Kui tegemist on kaasneva kahjuga (*collateral damage*) ning nähtub, et rünnaku peamine eesmärk oli sõjaline, siis on kaheldav, et tegemist oli terroriseerimisega ja seega saab seda rünnakut eristada teistest, selgelt tsiviilelanikkonnale suunatud rünnakutest. Samas, kui rünnak on toime pandud näiteks energiataristu pihta külmal ajal ning rünnakust mingit sõjalist eelist ei ilmne, siis on juba oluliselt kaalukam argumenteerida tsiviilelanikkonna terroriseerimise kasuks. Energiataristu ei ole iseenesest automaatselt tsiviilobjekt või sõjaline sihtmärk, vaid oluline on analüüsida, kas see annab mingi olulise panuse sõjategevusse või mitte. Vastus antud küsimusele haakub eelnevate küsimustega, sest oluliseks osutub taaskord küsimus, kas rünnaku eesmärgiks oli konkreetse sõjalise eelise saavutamine või mitte. Oluline on ka järgida proportsionaalsuse põhimõtet ning proovida minimeerida tsiviilelanikkonnale kaasnevat kahju. Rahvusvahelist humanitaarõigust loovates allikates ei ole konkreetselt ära kirjeldatud, mil määral on kaasnev

[09/ENG%20Attacks%20on%20Ukraine%E2%80%99s%20Energy%20Infrastructure-%20%20Harm%20to%20the%20Civilian%20Population.pdf](#)

⁹⁰ Andrievska, V. This systematic cycle of attacks on the energy infrastructure must end. Press release. – United Nations Ukraine, 24.01.2026. Kättesaadav arvutivõrgus: <https://ukraine.un.org/en/308851-systematic-cycle-attacks-energy-infrastructure-must-end>

kahju lubatud ja mil määral mitte.⁹¹ Esimese Lisaprotokolli artikkel 57 lg 2 p ii sätestab üksnes, et rünnakute puhul tuleb rakendada kõikvõimalikke ettevaatusabinõusid rünnakuvahendite ja -viiside valikul, et vältida või vähemalt võimalikult vähendada juhuslikke kaotusi tsiviilisikute hulgas, tsiviilisikute vigastamist ja tsiviilobjektide kahjustamist. Küll aga on näiteks X LAHENDIS leitud, et tavaõiguse kohaselt ei ole kaasnev kahju õigusvastane, kui järgiti tavanorme, mis tagavad rünnaku proportsionaalsuse. Seega on keelatud rünnakud, mis eeldatavasti põhjustavad tsiviilelanikes vigastusi, kahju või nende kombinatsiooni, mis oleks ülemäärane võrreldes eeldatava otsese sõjalise eelisega.⁹² Seega ilmneb, et teatud rünnakutega kaasnev kahju ei ole humanitaarõiguse kohaselt täielikult välistatud ja võib olla ka lubatud. Määrava tähtsusega tundub olevat asjaolu, et kaasnev kahju peab olema proportsionaalne selle konkreetse rünnaku vajaduse, eesmärgi ning tulemiga.⁹³ Vene rünnakute näitel kalduvad rünnakud pigem terroriseerimise poole siis, kui rünnaku laad ja kontekst viitavad sellele, et tsiviilelanikkond on rünnaku tegelik sihtmärk, mitte pelgalt kaasneva kahju kannataja. Sellele viitavad seega asjaolud, et rünnaku sõjaline eelis puudub või on marginaalne ning rünnaku keskne sihtmärk on tsiviilelanikkond.

⁹¹ Saqib, J. Concept and Implications of Collateral Damage in the Light of Islamic Law and International Humanitarian Law. Social Science Review Archives, October-December 2025, lk 4266. Kättesaadav arvutivõrgus: <https://policyjournalofms.com/index.php/6/article/view/1647/1634> (23.04.2026)

⁹² Rahvusvaheline Kriminaalkohus. ICC-01/04-01/07, 07.03.2014. (Prokurör vs Germain Katanga), lk 336, p 895.

⁹³ *Ibid*, lk 4267.

3. Rünnaku peamise eesmärgi tuvastamine Vene rünnakute näitel

Endast terroriseerimist kujutava teo tuvastamine eeldab süvitsi minevat analüüsi ning laia kontekstipõhist lähenemist. Kõik tsiviilobjektide vastu suunatud rünnakud on humanitaarõiguse rikkumised, kuid ei kujuta endast terroriseerimist, mistõttu on terroriseerimise tuvastamise jaoks vaja analüüsida eelduste täidetavust. Nende eelduste täidetavuse tuvastamine eeldab aga detailset analüüsi kontekstist, mis konkreetseid kõnealuseid rünnakuid ümbritses. Autori hinnangul on vajalik analüüsida igat detaili, mis võib endast kujutada väärtuslikku infot seosest potentsiaalse terroriseerimisega. Selleks on aga vajalik osata tõlgendada Galići lahendis välja toodud terroriseerimise eelduseid. Autori hinnangul oleks kasulik, kui terroriseerimise eelduste sisustamiseks oleks välja töötatud raamistik, mis aitab neid elemente sisustada. Kuivõrd rünnaku peamine eesmärk on keskseks eelduseks terroriseerimise tuvastamisel, siis on kõige olulisem panna rõhk selle eelduse tõlgendamisele.

Rünnaku peamise eesmärgi tuvastamine kujutab endast humanitaarõiguse kontekstis olemuslikult hinnangulist ja kontekstipõhist analüüsi, mille puhul ei ole võimalik kehtestada ammendavat eeltingimuste või tunnuste loetelu, nagu on teatud kuritegude puhul. Tegemist ei ole elemendiga, mida saaks rakendada nii-öelda mehaaniliselt või kontrollnimekirjana, vaid järeldus rünnaku peamise eesmärgi kohta kujuneb erinevate infokildude, intervjuude, arvamuste ja muu informatsiooni koondtulemina. Sellise hinnangu andmisel võib olla õiguslikult relevantne mistahes teave, mis aitab mõista rünnaku loogikat ja eesmärki, sealhulgas igasugused ametlikud dokumendid, sõnavõttud ning selgitused, rünnakute ajastus ja muster, valitud sihtmärgid jne. Seetõttu ei ole võimalik koostada üht ammendavat nimekirja asjaoludest, mida kontrollida ja mille põhjal järeldada, kas tegemist on tegevusega, mille peamine eesmärk on tsiviilelanikkonda terroriseerida või mitte. Selle eesmärgi tuvastamine nõuab avatud lähenemist, mille raames kasutatakse kogu kättesaadavat ja asjakohast informatsiooni, et teha lõplik järeldus rünnaku tegeliku eesmärgi kohta.

Käesolevas töös on varasemalt käsitletud tsiviilelanikkonna kaitse regulatsiooni ning analüüsitud terroriseerimise keelu sisu ja kohaldamise eelduseid, tuginedes Esimese Lisaprotokollile artiklile 51 lg 2 kui ka Galići lahendile. Galići lahendist ilmsid kolm peamist eeldust rahvusvahelise humanitaarõiguse kontekstis tsiviilelanikkonna terroriseerimise toimepanemisele, ning autor on enda poolt lisanud selle kesksele eeldusele – rünnaku peamine

eesmärk on toime pandud eesmärgiga tekitada tsiviilelanikkonna seas hirmu –, kolm elementi, mis aitavad potentsiaalset terroriseerimist analüüsides tuvastada rünnaku peamist eesmärki ning seeläbi jõuda järelduseni terroriseerimise osas. Vene-Ukraina sõja kontekstis asetuvad rünnakud energiataristu vastu üsnagi keerulisse positsiooni. Ühest küljest võib energiataristu teatud tingimustel omada sõjalist tähtsust ning kujutada endast lubatavat sõjalist sihtmärki, teisalt sõltub tsiviilelanikkonna igapäevane toimetulek vahetult elektri-, vee- ja küttesüsteemide toimimisest. Arvestades, et naftatootmine moodustab ligi 15-20% Venemaa SKP-st ning ligi 40-50% ekspordituludest⁹⁴, siis on Ukraina riigi huvides kahtlemata seda taristut kahjustada ja seeläbi Vene riigi tulusid vähendada. Kuivõrd eksperdid on hinnanud, et Vene sõjaväge hoiab elus just naftaga seotud eksport⁹⁵, siis see on selgelt valus koht, mida Ukrainal oleks tarvis rünnata. Seni aga ei ole rahvusvahelisse meediasse jõudnud kuigi laialdast arutelu selle kohta, et Ukraina poolt korraldatud rünnakutega kaasneks massiliselt tsiviilisikutest kannatanuid, vaid Ukraina ründab peaausjalikult Vene nafta rafineerimistehaste taristuid. Autori hinnangul ilmneb sellest, et Ukraina ei ründa Vene energiataristut selleks, et terroriseerida Vene elanikkonda, vaid vähendada Vene tulusid ning kahjustada maksimaalselt Vene relvajõudude ressursse. Märkimist väärib võrdlus Ukraina ning Vene rünnakute toimepanemise kohta energiataristu pihta – üldine foon tundub olevat, et Ukraina ründab energiataristut selleks, et seda hävitada, kuid Venemaa ründab energiataristut selleks, et Ukraina tsiviilelanikkonda hävitada. Kuivõrd selliste rünnakute puhul võibki just rünnaku eesmärk eristada legitiimset rünnakut terroriseerimist sisaldavast sõjakuriteost, siis on äärmiselt oluline see eesmärk ka tuvastada, võimalusel kasutades ka muuhulgas autori pakutud abistavaid elemente eesmärgi tõlgendamisel.

3.1 Rünnakute korduvus ja süsteemsus

Nagu antud töös eelnevalt ka välja toodud on, siis üheks olulisemaks elemendiks ning viiteks potentsiaalsete terroriseerimist sisaldavate rünnakute tuvastamise juures on autori hinnangul nende rünnakute korduvus ning süsteemsus. Humanitaarõiguse ning kohtupraktika vaatepunktist ei ole küll terroriseerimise tuvastamiseks määrav korduvuse tuvastamine kui

⁹⁴ Spiro, D., Wachtmeister, H., Gars, J. Assessing the impacts of oil sanctions on Russia. Energy Policy, Volume 206, November 2025. Kättesaadav arvutivõrgus: <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0301421525002460> (08.04.2026)

⁹⁵ Gorodnichenko Y., Korhonen, I., Ribakova, E. Russian economy on war footing: A new reality financed by commodity exports. Centre for economic policy research, May 2024, lk 2. Kättesaadav arvutivõrgus: https://cepr.org/system/files/publication-files/203674-policy_insight_131_russian_economy_on_war_footing_a_new_reality_financed_by_commodity_exports.pdf (08.04.2026)

kuriteo eeldus, kuid autori hinnangul on selle esinemine üks kaalukamaid viiteid sellele, et rünnakud on toime pandud terroriseerimise eesmärgiga. Nimelt on ka Galići lahendis järjepidevalt viidatud „tsiviilisikute süstemaatilisele pommitamisele ja snaiperdamisele“ (*systematic shelling and sniping of civilians*)⁹⁶, mis küll ei anna otseselt alust järeldada, et korduvus oleks üheks kuriteo eelduseks, kuid viitab asjaolule, et korduvust, süstemaatilisust ja selle võrdlemisi pikka ajalist kestust siiski peeti piisavalt oluliseks, et välja tuua. Olgu mainitud, et siinkohal ei ole silmas peetud näiteks sellist energiataristu süsteemset ja korduvat ründamist nagu teeb Ukraina Vene naftatöötlemistehaste vastu. Kuivõrd autori hinnangul on oluline nimetatud elemente tervikuna hinnata, siis siinkohal on oluline tuvastada ka asjaolu, et rünnakutel ei ole piisavalt kaalukat sõjalist eesmärki. Kui rünnakud on korduvad ja süsteemsed, kuid neil on selge ja kergesti põhjendatav sõjaline eesmärk, siis ei ole terroriseerimise üle arutlemine enam relevantne. Vene rünnakud Ukraina tsiviil- ja energiataristu vastu on selgelt omandanud süsteemse iseloomu, kuivõrd erinevat dokumentatsiooni rünnakute kohta leidub ajakirjandusest massiliselt.

Ukraina sõja kajastust avalikustav ettevõtte Dixi Group toob välja Ukraina energiaministri ametlikel raportitel ning Ukrenergo teadatel põhineva andmebaasi *Energy Map* poolt avalikustatud info seoses Vene rünnakutega Ukraina energiataristu pihta.⁹⁷ Nimelt on väidetavalt kogu täiemahulise sõja vältel Venemaa korraldanud Ukraina energiataristu pihta vähemalt 64 massiivset rünnakut.⁹⁸ Terminit „massiivne rünnak“ kirjeldatakse siinkohal kui koordineeritud rünnakut, mille käigus kasutatakse lühikese aja jooksul ühe või mitme sihtmärgi vastu märkimisväärne arv relvi (kümneid kuni sadu rakette ja mehitamata õhusõidukeid) eesmärgiga häirida elektrisüsteemide stabiilset toimimist.⁹⁹ Nende rünnakute jooksul on väidetavalt kasutatud ligi 12700 mehitamata õhusõidukit ning 2900 erinevat tüüpi raketti.¹⁰⁰ Kuivõrd autor asus varasemalt seisukohale, et korduvuse ning süsteemsuse elemendile ei ole mõistlik panna kindlat arvulist mõõdet, siis nimetatud Vene rünnakute näol on tegemist niivõrd paljude rünnakutega, et isegi kui see arvuline mõõde oleks seatud, siis kahtlemata oleks see lävend ületatud, et sellises käitumises korduvust ja süsteemsust tõdeda. Käesoleva elemendi

⁹⁶ Endise Jugoslaavia Rahvusvaheline Kriminaaltribunal. IT-98-29-T, 5.12.2003 (Prokurör vs Stanislav Galić), p 71.

⁹⁷ Dixi Group. Over four years of full-scale war, Russia has launched more than 60 massive attacks on Ukraine's energy sector, 24.02.2026. Kättesaadav arvutivõrgus: <https://dixigroup.org/en/over-four-years-of-full-scale-war-russia-has-launched-more-than-60-massive-attacks-on-ukraines-energy-sector/> (09.04.2026)

⁹⁸ *Ibid.*

⁹⁹ Energy Map. Information on massive strikes on Ukraine's critical infrastructure. Kättesaadav arvutivõrgus: <https://energy-map.info/en/datasets/12f3148d-841a-478d-b9ed-72bf0764b286> (09.04.2026)

¹⁰⁰ *Ibid.*

hindamisel ei ole vaja kuigi palju rünnakute sisusse süveneda, kuivõrd tegemist on just rünnakute kvantitatiivset hulka käsitleva elemendiga, kuid rünnakute sisusse tuleb süveneda autori poolt teise väljapakutud elemendi tõlgendamisel, mis käsitleb rünnakute sõjalist eesmärki.

3.2 Rünnakute sõjalise eesmärgi tuvastamine

Esimese Lisaprotokolli artiklis 48 sätestatud konfliktiosaliste kohustus alati tsiviilelanikkonna ning kombatantide vahel vahet teha ning rünnakud üksnes sõjaliste sihtmärkide vastu suunata on sõjategevuse üldise kaitse põhireegel. Siiski, ligi 8 kuud peale Venemaa täiemahulise sissetungi algust Ukrainasse avaldati Ameerika Ühendriikides tegutseva uurimisasutuse ISW poolt ülevaade, mis kirjeldas Venemaa poolt korraldatud massiivset raketirünnakut rohkem kui 20 Ukraina linnale.¹⁰¹ Ülevaate kohaselt korraldati 2022. aasta 10. oktoobril rünnak Ukraina linnadele, sealhulgas Kiievile, mis sisaldas enam kui 80 tiibraketti ning enam kui 20 drooni.¹⁰² Raporti kohaselt tabati 29 kriitilise tähtsusega tsiviilinfrastruktuuri objekti, 4 kõrghoonet, 35 eluhoonet ning ühte kooli.¹⁰³ Siinkohal tasub märkida ka Esimese Lisaprotokolli artikli 51 lg 4 p-s a sätestatud, mille kohaselt on valimatud rünnakud keelatud, kusjuures rünnakud on valimatud, kui need ei ole suunatud kindla sõjalise sihtmärgi vastu. On vägagi kaheldav, et niivõrd massiivne rünnak enam kui 20 linnale ei oleks sisuliselt valimatult korraldatud. ISW ülevaates ei ole kuidagi käsitletud detailselt rünnakute sisu, vaid pigem antaksegi ülevaateid selleks, et pakkuda neutraalset ning mitte kallutatud ülevaadet sõja kulgemisest ning suurendada maailmas teadlikkust sõjaga seonduvatest õudustest. Kuna autori hinnangul on tsiviilelanikkonna terroriseerimise tuvastamise juures kõige olulisemaks asjaoluks see, mis eesmärgil rünnak toime pandi, siis on äärmiselt oluline ammutada infot kõikidest asjaoludest, mis viitavad eesmärgile. Näiteks oleks väga väärtuslik igasugune selline info, kus mõni sõjaväeülem kirjeldab, mis antud rünnakuga saavutada üritati, mis tulemused olid ning miks see sõjaliselt oluline on. Sarnaseid ülevaateid ja arvamusi jagavad ka mitmed Eesti spetsialistid. Arusaadavalt ei ole võimalik kõikidest strateegilistest asjaoludest avalikult rääkida, kuid mingit infot siiski riigipead ja sõjapealikud annavad ning kui sõjas oleva riigipea intervjuu sisaldab

¹⁰¹ Kagan, F. W. jt. Russian Offensive Campaign Assessment, October 10, 2022 – Institute for the Study of War, 11.10.2022. Kättesaadav arvutivõrgus: <https://understandingwar.org/research/russia-ukraine/russian-offensive-campaign-assessment-february-7-2026/> (09.02.2026)

¹⁰² *Ibid.*

¹⁰³ *Ibid.*

mingitki infot teatud rünnakute asjaolude kohta, siis on sellest tulenevalt võimalik teha järeldusi seoses rünnakute strateegiatega, eesmärkide või muu taolisega.

Meedias on avaldatud ka videoklippe¹⁰⁴, kus Vladimir Putin kommenteeris antud rünnakut ning väitis, et ta tellis need raketirünnakud Ukraina linnadele kättemaksuks Ukraina poolt korraldatud terroristlikule rünnakule Kertši sillale. Putini avaldus 10. oktoobril toimunud rünnaku kohta annab olulise lähtekoha rünnaku tõlgendamiseks. Kuna Putin sidus selgelt ja otseselt toimepandud rünnakud vastumeetmena Kertši silla rünnakule, viitab see väga tugevalt asjaolule, et rünnakute toimepanek ei lähtunud sõjas strateegilise edu saavutamisele, vaid külmaverelisele kättemaksule. Putin väitis, et sellised rünnakud ei ole juhuslikud ning kui vaja, siis Venemaa jätkab sõja eskaleerimisega, mille sihtmärkide osas saab tagantjärele väita, et nendeks osutusid suuresti tsiviilobjektid. Asjaolu, mis räägib samuti rünnakuga külmaverelise kättemaksu ning tsiviilelanikkonna terroriseerimise eesmärgi kasuks, on fakt, et rünnakud korraldati laialdaselt üle Ukraina, kahjustades seejuures märkimisväärse arvu tsiviilhooneid ning ka kooli. Äärmiselt ebausutav on õigustada neid rünnakuid ning väita, et tegemist on mingisuguse sõjalise eesmärgiga vasturünnakuga, kui rünnakud on toime pandud 20 linna vastu ning valdavalt suvaliste tsiviilobjektide pihta. Rünnakutel oli pealtnäha eesmärk põhjustada ulatuslikke ja vahetuid häireid tsiviilelanikkonna igapäevaelus. Selliste karistuslike ja laiaulatuslike rünnakute funktsioon seisneb mitte Ukraina relvajõudude nõrgestamises, vaid surve ja hirmu tekitamises tsiviilelanikkonna seas. Ukraina tsiviilelanikkond saab sellest rünnakust järeldada ainult üht – Vene relvajõudude jaoks ei ole vasturünnakute korraldamiseks suurt vahet sellel asjaolul, kus või mis sihtmärgi vastu Ukrainapoolne rünnak toimub, sest vasturünnakud võivad toimuda ükskõik mis linnas, olenemata sellest, et Ukraina rünnak võis toimuda näiteks Krimmis. Kui sõja mõlemad osapooled järgiksid rahvusvahelist humanitaarõigust ning seda järgivat loogikat, siis oleks ka tsiviilelanikkonnal võimalik loogiliselt järeldada, et kui Ukraina korraldab rünnaku Kertši sillale, siis Venemaapoolne vasturünnak võiks toimuda mõnele sarnasele objektile, lähestikus asuvale linnale või objektile, mis oleks kuidagigi taktikaliselt seotud kõnealuse Kertši silla rünnakuga. Antud juhul seda loogikat ei saa järgida, mistõttu Ukraina tsiviilisikud ei saa teha ka loogilisi järeldusi võimalike eesolevate Vene rünnakute osas. Seetõttu elab Ukraina tsiviilelanikkond pidevas hirmus, olenemata sellest, kus rindejoon parasjagu paikneb või kus intensiivsemad rünnakud toimuvad, sest Vene relvajõud võivad igal hetkel otsustada korraldada valimatu rünnaku erinevate Ukraina

¹⁰⁴ Collier, I. Vladimir Putin says missile strikes across Ukraine are in retaliation for Crimea bridge „terrorist blast“. – Sky News, 10.10.2022. Kättesaadav arvutivõrgus: <https://news.sky.com/story/vladimir-putin-says-missile-strikes-across-ukraine-are-in-retaliation-for-crimea-bridge-terrorist-blast-12717302>

linnade pihta. See võtab autori hinnangul väga hästi kokku selle, kuidas valimatud rünnakud erinevatele Ukraina linnadele tsiviilelanikkonnale mõjuvad. Putini enda avaldust ning kättemaksuretoorikat saab käsitleda asjaoluna, mis toetab arvamust, et 10. oktoobril toimunud rünnakute eesmärk oli tsiviilelanikkonna tahtlik ja teadlik terroriseerimine.

Venemaa korraldas samuti ühe suurima rünnaku Ukraina tsiviilobjektide vastu 2024. aastal 26. augustil. ISW ülevaates tuuakse välja Ukraina õhuväe kindralleitnandi Mykola Olestšuki vahendatud informatsioon, et Venelased tulistasid mitmeid ballistilisi rakette, üle saja tiibraketi ja üle saja drooni erinevate Ukraina linnade pihta.¹⁰⁵ Massiivne rünnak kahjustas objekte 15 erinevas Ukraina oblastis, suuresti kahjustades kriitilisi tsiviilobjekte ning energiataristut.¹⁰⁶ Kahjustada sai ka tõenäoliselt selle rünnaku tulemusel Kiievi hüdroelektrijaam, mis küll jäi suures osas terveks, kuid mis siiski paneb mõtlema, mis põhjusel peaks Venemaa ründama hüdroelektrijaama ning mis neil sellest sõjalises plaanis võita on. Käesolev iseloomustab Vene relvajõudude tavapärasest käekäiku – sihtmärgi valikul ei mängi erilist rolli asjaolu, et sõjalises plaanis selle konkreetse objekti ründamisest suurt midagi võita pole, kui see tsiviilelanikkonnale piisavalt kahjustava iseloomuga on. Selle konkreetse rünnaku kohta ei ole küll samaväärset kõrge sõjaväelase või riigiametniku kommentaari, nagu on 2022. aasta 10. oktoobri rünnakutega, kuid taaskord tõstatub küsimus, et mis võiks olla sellise massiivse rünnaku sõjaline eesmärk, millega rindel edu saavutada üritatakse. Taolised ülevaated, mis sisaldavad asjaolusid ning võimalusel ka riigiametnike, sõjaväeülemate või muude taoliste isikute kommentaare, pakuvad ajaliselt ning kvalitatiivselt kontrollitavat raamistikku, millesse need poliitilised avaldused, relvajõudude liikmete kommentaarid jms tõsta. Kui poliitikute avaldustest on võimalik selgelt tuletada, et tegemist oli näiteks mõne kättemaksu eesmärgil korraldatud rünnakuga, on oluliselt tõhusam väita, et tegu oli rünnakuga, mis ei lähtunud sõjalise eelise eesmärgist vaid pigem tsiviilelanikkonna hävitamise ja hirmutamise eesmärgist.

¹⁰⁵ Wolkov, N. jt. Russian Offensive Campaign Assessment, August 26, 2024. – Institute for the Study of War, 26.08.2024. Kättesaadav arvutivõrgus: https://understandingwar.org/research/russia-ukraine/russian-offensive-campaign-assessment_26-3/ (27.04.2026)

¹⁰⁶ *Ibid.*

3.3 Tsiviilkahjude maksimeerimise eesmärk

Rünnaku peamise eesmärgi tuvastamisel on kolmandaks oluliseks elemendiks see, kas rünnaku laad, sihtmärgid, ajastus ja muu selline viitavad tsiviilelanikkonnale põhjustatava kahju teadlikule ja ettenähtavale maksimeerimisele. Kuigi rahvusvaheline humanitaarõigus ei keela konfliktiosalistel planeerida rünnakuid viisil, mis on vaenlasele võimalikult ebasoodne, seab Esimese Lisaprotokolli artikkel 51 lg 2 selge piiri olukordadele, kus selline planeerimine enam ei teeni sõjalise eelise saavutamise eesmärki ning kasvab üle tsiviilelanikkonna hirmutamisele ja hävitamisele. Seetõttu ei ole otsustav üksnes see, mida rünnati, vaid ka see, millal, kuidas ja millises ulatuses rünnak toime pandi ja mis olid rünnaku ettenähtavad tagajärjed tsiviilelanikkonnale. Venemaa rünnakute puhul Ukraina tsiviil- ning energiataristule ilmneb korduvalt, et rünnakud on toime pandud ajavahemikel, mil tsiviilelanikkonna sõltuvus elektrist, veest ja küttest on maksimaalne, eeskätt talveperioodil. Eksperdid on välja toonud, et sõja algul Venemaa ei oodanud Ukrainalt nii visa vastupanu, mistõttu polnud neil plaani ega ka vajadust sõja võitmiseks Ukraina energiataristut hävitada.¹⁰⁷ Samuti tuuakse välja, et peale 2022-2023. aasta talvekuude lõppemist vähenesid Vene rünnakud Ukraina energiataristule märgatavalt.¹⁰⁸ See viitab selgelt asjaolule, et kuivõrd soojemal ajal ei tekita energiataristu ründamine tsiviilelanikkonnale nii suuri kannatusi kui külmal ajal, siis Venemaa juhtkonnal ei ole ka nii suurt motivatsiooni seda rünnata. Siiski ründasid Vene relvajõud suvekuudel näiteks Nova Kakhovka tammi, mis ohustas tuhandeid elusid, tõi endaga kaasa sisuliselt humanitaarkatastroofi kümnetele tuhandetele isikutele, rikkus viljakaid põllumaid ning mitmete asulate teid ja elutingimusi.¹⁰⁹ See on eriti markantne näide rünnakust ning laiemast strateegilisest meelestusest, mille puhul tsiviilelanikkonnale põhjustatavad kahjud paistavad olevat keskne kaalutus. Arvestades, et Venemaa on rünnanud Ukraina veehoidlaid ning tammisid ka varem¹¹⁰, siis ei ole usutav, et sellise rünnakuga kaasa toodud tsiviilkahju oleks

¹⁰⁷ Rimutis, S. Lessons of war: Ukraine's Energy Infrastructure Damage, Resilience and Future Opportunities. Eastern Europe Studies Centre, 10.05.2024. Kättesaadav arvutivõrgus: https://www.gssc.it/wp-content/uploads/2024/05/v03_Rimutis_Ukrainos-energetikos-sektoriaus-zala_EN_A4.pdf (13.04.2026)

¹⁰⁸ *Ibid.*

¹⁰⁹ Lepik, H. K. A disaster in photos: Nova Kakhovka dam breach in Ukraine. – European Commission. European Civil Protection and Humanitarian Aid Operations, 27.06.2023. Kättesaadav arvutivõrgus: https://civil-protection-humanitarian-aid.ec.europa.eu/news-stories/stories/disaster-photos-nova-kakhovka-dam-breach-ukraine_en

¹¹⁰ Kagan, W. F. jt. Russian Offensive Campaign Assessment, September 14, 2022. – Institute for the Study of War, 14.09.2022. Kättesaadav arvutivõrgus: <https://understandingwar.org/research/russia-ukraine/russian-offensive-campaign-assessment-14-24/> (13.04.2026)

kõrvaline või juhuslik, kuna tammi hävitamise puhul ei ole tsiviilkahju mitte üksnes ettenähtav, vaid paratamatu ning selge juba rünnaku planeerimise hetkel.

Venemaa viis 2022. aastal läbi küberrünnakud Ukraina energiasüsteemide vastu, olles üks vähestest riikidest maailmas, mis on võimeline selliseid rünnakuid sellisel moel läbi viima.¹¹¹ Rünnak oli suunatud energiavarustuse pakkujatele eesmärgiga häirida võrkude toimimist. Sellega kompromiteeriti osaliselt Ukraina energiasüsteemi, olles üks harvaesinevatest kübersõja näidetest.¹¹² Kuivõrd autori hinnangul on üheks oluliseks elemendiks rünnaku peamise eesmärgi tuvastamisel just tsiviilkahjude maksimeerimise tuvastamine, siis on väga oluliseks infoks asjaolu, et lisaks küberrünnakute toimepanemisele on sama rünnakuga seonduvalt toetatud rünnakut ka näiteks õhurünnakutega.¹¹³ Selline küberrünnakute ning füüsiliste rünnakute teadlik koordineerimine viitab selgelt strateegiale, mille eesmärk ei ole üksnes konkreetse taristu ajutine rivist välja löömine, vaid teatud tsiviilobjektide ning -taristu toimimise võimalikult sügav ning teadlik halvamine ning sellega samaaegselt ka tsiviilelanikkonnale maksimaalse kahju tekitamine. Vägagi reaalne on spekuloida, et küberrünnaku eesmärk võibki olla valmistada ette just eesolevat õhurünnakut ning kindlustada, et Ukrainapoolsed süsteemid, mis panustavad kaudselt või otseselt õhukaitsesse või võimaldavad ohvritel rünnakute tagajärgi minimeerida raviajutuste näol, töötaksid võimalikult halval moel või lakkaks üldse töötamast. Kui küberrünnakute abil häiritakse elektrisüsteemide juhtimist või nende taastamisprotsesse samal ajal, kui füüsilised rünnakud kahjustavad alajaamu, liine või mingeid tootmisvõimsusi, siis suureneb tsiviilkahju mitte üksnes mahu, vaid ka kestuse poolest. Teatavasti on külmal ajal energiataristu vastu toime pandud rünnakutest taastumine äärmiselt ajakriitiline, kuivõrd miljonite inimeste heaolu ning ka ellujäämine sõltub sellest. Taaskord on näha, et sellise mitmekülgse ründestrategiaga ei saa käsitleda tsiviilkahju etteaimamatuna või vältimatu kõrvalmõjuna, vaid see paistab olevat rünnaku keskseks eesmärgiks. Selline asjaolu toetab järeldust, et Venemaa kasutab erinevaid sõjapidamise viise kooskõlastatult selleks, et maksimeerida mõju tsiviilelanikkonna elutähtsale taristule ning süvendada ebakindlust, hirmu ja pikaajalisi kannatusi Ukraina elanikkonnas.

¹¹¹ Pearson, J. Russian spies behind cyber attack on Ukraine power grid in 2022 – researchers. – Reuters, 09.11.2023. Kättesaadav arvutivõrgus: <https://www.reuters.com/technology/cybersecurity/russian-spies-behind-cyberattack-ukrainian-power-grid-2022-researchers-2023-11-09/> (11.04.2026)

¹¹² Tymoshenko, V., Fedchuk, T. Metaverse Science, Society and Law. Implementation of international humanitarian law in virtual environments: Challenges and prospects for regulating armed conflicts in the era of the metaverse and immersive technologies, 15.12.2025. Kättesaadav arvutivõrgus: <https://sciformat.ca/journals/index.php/mssl/article/view/29/22>

¹¹³ *Ibid*, lk 5.

2022. aasta 24. veebruaril, umbes tund aega enne seda, kui Venemaa alustas täiemahulist sissetungi ning agressioonisõda Ukraina vastu, pani Vene Luure ehk GRU toime võrdlemisi suure küberrünnaku Euroopas, mille raames häkkis Viasati KA-SAT infrastruktuuri ning häiris kümnete tuhandete modemite tööd.¹¹⁴ Selle tulemusena olid Viasati teenused üle kogu Euroopa häiritud, kusjuures päev enne rünnakut kasutasid ründajad VPN-i, et saada ligi serveritele ning seeläbi rünnak toime panna. Rünnaku tagajärjel peatati ligi 40-45 tuhande modemi töö, mistõttu oli ülisuures mahus kommunikatsioon häiritud nii Ukraina kui ka muude Euroopa riikide seas.¹¹⁵ Ekspertide sõnul oli suures mahus häiritud Ukraina sõjaväeline kommunikatsioon esimeste sõjapäevade jooksul, mis olid ülisuure tähtsusega, mis kinnitab Vene relvajõudude rünnaku eesmärki. Vene luure pani rünnaku toime lähtudes küll sõjalise eelise saamisest, mis iseenesest on õiguspärane, kuid tegi seda kahjustades teisi Euroopa riikide ettevõtteid ja isikuid. See ilmestab Venemaa rünnakuid ning strateegiat kogu selle täiemahulise sõja vältel hästi – kui rünnakuga on võimalik sõjaline eelis saavutada, siis tsiviilkahjude üle üleliia muret ei tunta ning kui see tundub piisavalt laastav, siis korraldatakse massiivsed õigusvastased rünnakud tsiviilobjektidele. Viasat oli Ukraina relvajõududele väga suure tähtsusega, kuivõrd Ukraina tugines oma sõjalises kommunikatsioonis suuresti Viasatile.¹¹⁶ Kuivõrd rünnak pandi toime vahetult enne sõjalise sissetungi algust, siis on taaskord näha selget mustrit, mil Vene relvajõud korraldavad ja koordineerivad küberrünnaku ning füüsilise rünnaku. Tegemist on aga rünnakuga, mille osas allikad ei viita selgelt asjaolule, et tegemist oleks koordineeritud tegevusega, et tsiviilkahjusid maksimeerida. Antud rünnak on näide sellest, kuidas sõja algul planeerisid Vene relvajõud veel rünnakuid lähtudes sõjalisest eesmärgist. Ei ole muidugi välistatud, et tegemist on kokkusattumusega, kuivõrd antud küberrünnakuga tekitati kahju ka muude Euroopa riikide satelliitidele ning kommunikatsioonile ja Venemaa mõõnas rünnakut organiseerides, et ka muude riikide isikud saavad rünnaku tagajärgi tunda. Küll aga kinnitab Viasati juhtum selgelt väidet, et Venemaa on kasutanud ning potentsiaalselt kasutab ka tulevikus koordineeritud hübriidset rünnakumustrit, milles üht tüüpi rünnakud on integreeritud füüsiliste sõjaliste rünnakutega. Nagu eelnevalt välja sai toodud, siis hilisemal ajal on Vene relvajõud kasutanud sellist mustrit, et maksimeerida ka tsiviilelanikele põhjustatavaid kahjusid, mistõttu

¹¹⁴ Kazi, A., Kazi, S., Bhosale, S. Invisible battlefields: analyzing the Viasat attack and its broader implications. Illinois Institute of Technology, United States of America, 2025, lk 62. Kättesaadav arvutivõrgus: <https://reference-global.com/download/article/10.2478/bsaft-2025-0007.pdf> (11.04.2026)

¹¹⁵ *Ibid.*

¹¹⁶ *Ibid.*

tuleb sellise ründemustri osas olla tähelepanelik ning arvestada kahtlemata ka seda rünnakute koordineerituse aspekti terroriseerimise hindamisel.

Tulles neljanda uurimisküsimuse juurde, saab järeldada, et rahvusvahelise humanitaarõiguse praktikas ei ole kõik tsiviilobjektide vastu suunatud rünnakud tsiviilelanikkonna terroriseerimisena, kuid iga tsiviilelanikkonnale suunatud rünnak on Esimese Lisaprotokoll artikli 48 rikkumine, siis eeldab terroriseerimise tuvastamine ka kindlate eelduste olemasolu. Galići lahendist tulenevalt on tribunal selgitanud, et terroriseerimine on eristatav muudest sõjakuritegudest eelkõige selle kaudu, kui tsiviilelanikkonna vastu suunatud vägivallateod on põhjustanud tsiviilelanike seas surma või raskeid kehavigastusi. Samuti on ICTY-s arutatud Galići lahendi kohaselt üheks eelduseks asjaolu, et teo toimepanija tegi tahtlikult tsiviilelanikkonna või -isikud vägivalla objektiks ning toimepanija tegi seda kõike peamise eesmärgiga levitada tsiviilelanikkonna seas hirmu. Eeltoodu on sisuliselt see, mida võiks Galići lahendit lugedes käsitleda nõutavate eeldustena ning mille täitumisel saaks väita, et tegemist on terroriseerimisega. Siiski jätab vähese rahvusvahelise kohtupraktika tõttu soovida antud teemat käsitleva materjali hulk, mistõttu on autori hinnangul oluline avaldada arvamust asjaolude osas, mis võiksid hõlbustada terroriseerimise tuvastamist ning tõlgendamist. Autor on välja toonud 3 erinevat elementi, mis aitaksid tõlgendada erinevate rünnakute toimumisel küsimust, kas tegemist võiks olla terroriseerimisega või mitte. Kuivõrd tegemist on selliste elementidega, mis ei ole kuigi robustsed ning ammendavad, siis on autori hinnangul äärmiselt oluline arvesse võtta kogu konteksti, kõiki võimalikke materjale ning informatsiooni allikaid, mis rünnaku tõlgendamisse kaasa aitavad. Vastates neljandale uurimisküsimusele märgib autor, et esimeseks asjaoluks, mis aitab eristada nii-öelda „tavapäraseid“ sõjakuritegusid terroriseerimisest, on see, kas rünnakud on korduvad ning süsteemsed. Teiseks asjaoluks on see, kas rünnakute toimepanemisega seonduvad asjaolud viitavad pigem sõjalise eelise saavutamisele või tsiviilelanikkonna seas hirmu tekitamisele – kui tegemist on pigem rünnakuga, mis viitab peaaesjalikult sõjalise eelise saamisele ja tsiviilelanikkonna hirmutamist ei esine, ei ole tegemist suure tõenäosusega terroriseerimisega. Viimaseks asjaoluks on autori hinnangul see, kas rünnakute sihtmärkide ning ajastuse valik viitab tsiviilelanikkonna kahjustuste maksimeerimisele või mitte. Kui rünnakute ajastatus on selline, mis on selgelt koordineeritud sellisel viisil, et tsiviilelanikkonnale põhjustatav kahju on maksimaalne, siis on tegemist autori hinnangul asjaoluga, mis tugevasti kallutab kogu argumentatsiooni selles suunas, et tegemist on pigem terroriseerimisega. Tasub märkida, et autori hinnangul on eeltoodud kolm elementi välja töötatud muu tõlgendamise abistamiseks ning tervikuna käsitlemiseks. Nimetatud

elemente tuleks käsitleda tervikuna ning neid tuleks vaadata koos ja arvestada, et tegemist on pigem elementidega, mida tuleks kogumina analüüsida ja seejärel, võttes arvesse kõiki eelduseid kogumis, teha lõplik järeldus terroriseerimise esinemise kohta.

Kokkuvõte

Tsiviilelanikkonna ja üksikisikute ründamise keeld on 12. augusti 1949. aasta Genfi konventsioonide esimese lisaprotokolli IV osas sisalduva tsiviilelanikkonna kaitse keskne põhimõte, mis on ajalooliselt kujunenud välja peale teise maailmasõja kogemusi, mil relvakonfliktis mitteosalev tsiviilelanikkond sattus suuresti rünnakute ohvriks. Lisaprotokolliga on aga selgelt eristatud tsiviilelanikkonna ründamist kui sellist ning tsiviilelanikkonna hirmutamist ehk terroriseerimist, jättes otseselt selgitamata, mis on tsiviilelanikkonna ründamise ning terroriseerimise sisuline vahe. Kuigi normi vajalikkus ning otstarbekus ei ole vaieldav, ei ole terroriseerimise mõiste humanitaarõiguse allikates ammendavalt defineeritud ning selle eristamine muudest tsiviilelanikkonna vastu suunatud rünnakutest on praktikas ebaselge ja selle kvalifitseerimine kohati problemaatiline. Sellest tulenevalt sõltub tsiviilelanikkonna terroriseerimise tuvastamine suurel määral kontekstuaalsest ja hinnangulisest analüüsist, mil jääb ebaselgeks, mis hetkest kasvab tsiviilelanikkonna ründamine üle tsiviilelanikkonna terroriseerimiseks.

Rahvusvahelises kohtupraktikas on tsiviilelanikkonna terroriseerimise sisu põhjalikult käsitletud Endise Jugoslaavia Rahvusvahelise Kriminaaltribunali praktikas, eelkõige Stanislav Galići kohtuasjas, kus tribunal leidis, et Sarajevo piiramise käigus toime pandud süstemaatilised rünnakud tsiviilisikute vastu kujutasid endast tsiviilelanikkonna ründamist eesmärgiga neid hirmutada esimese lisaprotokolli artikli 51 lg 2 tähenduses. Nimetatud lahendis kujunesid tsiviilelanikkonna terroriseerimise tuvastamiseks välja kolm peamist eeldust: vägivallateod, mis on suunatud tsiviilelanikkonna või üksikisikute vastu, põhjustavad surma, raskeid kehavigastusi või tervisekahjustusi, need rünnakud pandi toime tsiviilelanikkonna või üksikisikute vastu tahtlikult ning eeltoodud teod pandi toime peamise eesmärgiga levitada tsiviilelanikkonna seas hirmu. Viimane eeldus seab kõrge tõendamisläve ning on keskse tähtsusega mõistmaks, mis eristab tsiviilelanikkonna terroriseerimist muudest tsiviilelanikkonna vastu suunatud rünnakutest, kuivõrd tegemist on spetsiifilise kavatsusega kuriteoga. Autori hinnangul seisneb tsiviilelanikkonna terroriseerimine ja üksikisikute ründamise erinevus teo toimepanija eesmärgis, kuid ka selles, kas rünnakud tsiviilisikute vastu kujutavad endast süstemaatilist ning laiemat käitumist, mille eesmärk on hirmutada tsiviilelanikkonda. Kuivõrd on täiesti reaalne stsenaarium, et relvajõudude liige otsustab tappa tsiviilisiku teatud kaalutlustel, mis on küll sõjakuritegu, kuid mis ei viita mitte mingist küljest teiste tsiviilisikute hirmutamise eesmärgile – näiteks otsustab combatant tappa tsiviilisiku, et

vältida tsiviilisiku poolt kombatandi või üksuse positsiooni avalikustamist vastaspoole relvajõududele –, siis ongi just rünnaku peamise eesmärgi tuvastamine niivõrd olulise kaaluga, veendumaks, et tegemist on tõepoolest tsiviilelanikkonna hirmutamise eesmärgiga.

Käesoleva magistritöö keskmes on küsimus, mil määral vastavad Venemaa rünnakud Ukraina tsiviil- ja energiataristule tsiviilelanikkonna terroriseerimise tunnustele ning kuidas eristada olukordi, kus energiataristu ründamine on kantud legitiimsest sõjalisest eesmärgist olukordadest, kus sama tegevus kasvab üle tsiviilelanikkonna sihilikuks hirmutamiseks. Töö lähtub seisukohast, et energiataristu ei ole rahvusvahelise humanitaarõiguse mõttes automaatselt sõjaline sihtmärk, vaid selle kvalifikatsioon sõltub konkreetsest funktsioonist ja kasutusest. Arvestades, et sõjaliseks sihtmärgiks on objektid, mis oma olemuse, asukoha, eesmärgi või kasutuse tõttu soodustavad oluliselt sõjategevust ning mille ründamine tähendab kindlat sõjalist eelist, siis on enamjaolt vägagi kaheldav, et Venemaa relvajõud enda rünnakud sõjaliste sihtmärkide pihta suunavad. Energiataristu ründamise kasuks on võimalik kahtlemata teatud juhtudel argumenteerida – Ukraina ründab sihikindlalt ja teadlikult Venemaa naftarafineerimistehaseid, naftahoidlaid jms, millega Venemaa enda sõdimist peaasjalikult rahastab –, kuid kui rünnatakse haiglaid, koole, tammi ning hulgaliselt harilikke elumaju, siis ei ole tegemist ammugi sõjalise sihtmärgiga, vaid sihiliku tsiviilelanikkonna ründamisega.

Venemaa rünnakud Ukraina energiataristule ei ole olnud juhuslikud ega episoodilised, vaid korduvad, koordineeritud ja selgelt ajastatud talveperioodidele, mil tsiviilelanikkonna sõltuvus elektri-, vee- ja küttesüsteemide toimimisest on maksimaalne. Rahvusvaheliste organisatsioonide ja uurimiskomisjonide raportite kohaselt on selliste rünnakute tulemusel miljonid inimesed jäänud ilma elutähtsatest teenustest ning tekkinud on ulatuslikud ja prognoositavad kannatused, mis ulatuvad kaugemale tavapärasest kaasnevast kahjust, mis teatud juhtudel sõjaliste rünnakutega õigustatud on. Arvestades rünnakute korduvust, ulatust ja ajastust, ei ole veenev käsitlus, mille kohaselt oleks tsiviilelanikkonnale tekitatud kahju üksnes juhuslik kõrvalmõju sõjalise eelise saavutamisel, vaid tegemist on pigem sihilike rünnakute ja rahva tahte murdmisega.

Töö käigus jõudis autor järeldusele, et Venemaa relvajõudude poolt toime pandud rünnakud Ukraina tsiviil- ning energiataristule vastavad sisu poolest tsiviilelanikkonna terroriseerimise tunnustele. Samuti on üheks töö oluliseks järelduseks, et tsiviilelanikkonna terroriseerimise tuvastamisel ei ole efektiivne piirduda üksikute rünnakute eraldiseisva hindamisega, vaid vajalik on vaadata rünnakuid laiemas vaates, võttes arvesse kõikvõimalikke asjaolusid, mis vähegi võimaldavad sisustada rünnaku peamist eesmärki ja aidata selle tõlgendamist. Autor on

töötanud välja kolm abistavat elementi, mida rünnaku peamise eesmärgi tuvastamisel lisaks arvesse võtta: kas rünnakud on toime pandud korduvalt ja süsteemselt, kas rünnakute toimepanemisega kaasnevad asjaolud viitavad sõjalise eelise saavutamisele või tsiviilelanikkonna hirmutamisele ning kas rünnakute sihtmärkide ning ajastuse valik viitab tsiviilelanikkonna kahjustuste maksimeerimisele. Need elemendid ei asenda praktikas väljakujunenud tsiviilelanikkonna terroriseerimise eeldusi, vaid aitavad sisustada eelkõige rünnaku peamise eesmärgi olemasolu, eriti olukordades, kus otseseid tõendeid kavatsuse kohta on raske leida või kui teod vajavad laiemat hindamist ning tõlgendamist. Vähemalt osa Venemaa rünnakutest Ukraina energiataristu vastu vastab tsiviilelanikkonna terroriseerimise tunnustele. Rünnakute süstemaatiline iseloom, nende ajastamine tsiviilelanikkonna jaoks kõige haavatavamatel perioodidel ning sõjalise eelise ebapiisav või raskesti põhjendatav olemasolu viitavad sellele, et tsiviilelanikkond ei ole pelgalt kaasneva kahju kannataja, vaid rünnakute tegelik sihtmärk.

Summary

ANALYSIS OF TERRORIZING OF THE CIVILIAN POPULATION IN INTERNATIONAL HUMANITARIAN LAW ON THE EXAMPLE OF RUSSIAN ATTACKS ON UKRAINIAN ENERGY INFRASTRUCTURE

Since the beginning of the full-scale armed conflict between Russia and Ukraine in 2022, the protection of civilians and civilian infrastructure has emerged as a critical challenge for humanitarian law. Throughout the conflict, Ukraine has been subjected to extensive and repeated attacks on civilian objects and the civilian population, particularly energy infrastructure, which is essential for the survival and daily functioning of the civilian population. These attacks have resulted in large-scale power outages, disruption of heating and water supply and severe humanitarian consequences affecting millions of civilians. While the Geneva conventions of 12 August 1949 and the additional protocols clearly prohibit attacks against civilians and civilian objects, as well as acts or threats of violence intended to spread terror among the civilian population, the legal threshold at which such conduct qualifies as the terrorizing of the civilian population remains insufficiently clarified in certain conflict settings. It is not clear when certain attacks against the civilian population are just considered war crimes, which happen to be committed against civilians, and when similar attacks are considered to be the terrorizing of the civilian population.

The Geneva conventions and additional protocols set out, that humanitarian law is built upon the principles of distinction, proportionality and precautions. Article 51(2) of additional protocol I explicitly prohibits acts or threats of violence, of which the primary purpose is to spread terror among the civilian population. Despite the clarity of this prohibition, neither the treaty text nor customary international law provides an exhaustive definition of what constitutes „terror“ in this context or how to distinguish terrorizing from other unlawful acts or warfare that also produce fear and suffering among civilians. As a result, the practical application of this rule depends heavily on contextual interpretation, judicial practice and the assessment of the attacker's primary purpose when committing these attacks. In the author's opinion, this practice, however, carries a risk that some acts which may constitute terrorizing of the civilian population, may go unseen or may be falsely qualified.

The legal complexity surrounding the terrorizing of the civilian population is particularly apparent in relation to attacks on energy infrastructure. Energy facilities may, under certain conditions, serve a dual-use function and contribute to military operations, making them a possible legitimate object of attack. Consequently, their status as legitimate military objectives cannot be excluded. At the same time, civilian populations depend directly and continuously on electricity, heating and water supply, especially during winter conditions. The destruction or disabling of such infrastructure therefore produces foreseeable and widespread civilian harm, raising the question of whether such harm is merely the collateral damage of military operations or whether civilians themselves become the *de facto* target of the attack. The distinction between these scenarios is decisive for determining whether the prohibition of terrorizing of the civilian population has been violated.

The legal framework for assessing civilian terrorization has been extensively developed in international criminal jurisprudence, particularly in the case of the International Criminal Tribunal for the former Yugoslavia. In the judgement of Prosecutor *vs* Stanislav Galić, the tribunal addressed the crime of terror against the civilian population in the context of the siege of Sarajevo. The judgement identified three core elements relevant to the crime of spreading terror among the civilian population: acts of violence directed against the civilian population or individual civilians, intent on the part of the perpetrator, and the primary purpose of spreading terror amongst the civilian population. Among these elements, the requirement of a specific purpose to terrorize civilians constitutes the most demanding and contested aspect, as it goes beyond mere foreseeability of civilian harm and requires a qualitative assessment of intent and operational logic.

Against this normative and jurisprudential background, the analysis of Russian attacks against Ukrainian energy infrastructure reveals recurring patterns of conduct that extend beyond isolated or accidental incidents. Reports by international organizations and monitoring bodies indicate that such attacks have occurred repeatedly and systemically, often during periods of heightened civilian vulnerability. The timing of these attacks, particularly during winter months, has amplified their humanitarian impact by depriving civilians of basic necessities for survival. In many cases, the scale and nature of the harm inflicted on the civilian population appear disproportionate to any clearly articulated or demonstrable military advantage.

To address the difficulty of identifying the terroristic intent in the absence of direct evidence, the author has developed a contextual and analytical ancillary framework of three complementary indicators regarding the terrorizing of the civilian population. The first concerns

the recurrence and systematic nature of attacks, which may signal a broader strategy rather than isolated military operations. The second focuses on the plausibility and weight of the asserted military objective in relation to the civilian harm caused. The third examines the selection of targets and the timing of attacks, particularly where these factors maximize foreseeable civilian suffering. It is necessary to note that these elements are not proposed as independent legal requirements replacing the three main elements which were brought out in the case of *prosecutor vs Stanislav Galić*, but as interpretative tools that assist in assessing whether the primary purpose of an attack lies in achieving military necessity or in spreading fear among the civilian population.

Applied to the context of the Russian-Ukrainian war, this framework suggests that at least a number of attacks against Ukrainian energy infrastructure plausibly meet the threshold of terrorizing the civilian population under article 51(2) of additional protocol I to the Geneva conventions of 1949. The author finds that certain Russian attacks meet the criteria regarding terrorization brought out in *prosecutor vs Galić*, as well as the three ancillary elements developed by the author, meaning these attacks from Russia constitute the terrorizing of the civilian population of Ukraine. The cumulative effect of repeated, large-scale attacks, combined with their predictable and severe impact on civilians, supports the interpretation that civilian hardship and fear were not merely tolerated side effects of these attacks, but of critical value and integral to the logic of the operations. Such conduct calls for a differentiated legal qualification beyond general violations of the distinctions of civilians and combatants or the proportionality of attacks and collateral damage.

At the same time, humanitarian law recognizes that civilian casualties and suffering do not automatically amount to terrorization in the sense of article 51 of additional protocol I. Lawful attacks against legitimate military objectives may cause civilian harm if the principles of distinction, proportionality and precautions are respected. Fear among civilians is an inherent feature of armed conflict and, by itself, does not constitute a violation of article 51(2). Terrorization requires that the spreading of fear among civilians becomes the primary aim of the attacker rather than an unavoidable consequence of hostilities. The assessment therefore demands careful differentiation between intent, foreseeable effects of the attacks and operational methods of the attacks.

Taken together, the analysis demonstrates that the prohibition of terrorizing the civilian population under article 51(2) of additional protocol I can be meaningfully applied to modern armed conflicts, but only through a careful and context-specific assessment of the purpose of

attacks. Civilian terrorization cannot be inferred solely from the scale of harm, the number of civilian victims or the severity of humanitarian consequences. Instead, its qualification depends on whether, when assessed in light of attack patterns, timing, choice of targets and available military justifications, the spreading of fear among the civilian population can be identified as the primary objective of the conduct in question. Because modern warfare and the innovation of drones and other war-related technology is extremely dynamic and rapidly evolving, the three ancillary elements developed in this thesis do not resolve these challenges conclusively. Rather, they offer a complementary structured approach for distinguishing situations in which civilian harm remains incidental to military operations from those in which civilian hardship and fear become an integral part of the attack's operational goal.

Kasutatud materjalide loetelu

Kirjandus:

1. ACAPS Analysis Hub Ukraine. Energy infrastructure attacks: updated outlook and impact during the 2024-2025 cold season, 19.02.2025.
2. Badawi, H. Hunting Humans: The Paid Killers of Sarajevo and the Milan Investigation. ISSF, 21.11.2025.
3. Bílková, V. The Use of Force by the Russian Federation in Crimea, Max Planck Institut für ausländisches öffentliches Recht und Völkerrecht, 2015.
4. Bonomy, I. Principles of Distinction and Protection at the ICTY. Oslo 2013.
5. Gorodnichenko Y., Korhonen, I., Ribakova, E. Russian economy on war footing: A new reality financed by commodity exports. Centre for economic policy research, May 2024.
6. Kazi, A., Kazi, S., Bhosale, S. Invisible battlefields: analyzing the Viasat attack and its broader implications. Illinois Institute of Technology, United States of America, 2025.
7. Kriener, F. Developing a Ukraine-Russia Peace Agreement: an International Law Perspective, 02.12.2025. Max Planck Institute for Comparative Public Law & International Law.
8. Oeter, S. The Kosovo case – An Unfortunate Precedent. Max Planck Institut für ausländisches öffentliches Recht und Völkerrecht, 2015.
9. Official records of the diplomatic conference on the reaffirmation and development of international humanitarian law applicable in armed conflicts, Geneva, 1974-1977, volume III.
10. Rimutis, S. Lessons of war: Ukraine's Energy Infrastructure Damage, Resilience and Future Opportunities. Eastern Europe Studies Centre, 10.05.2024.
11. Saghinadze, G., Mghebrishvili, N. From Blitzkrieg to Stalemate: Analyzing Russia's Strategic Changes in Ukraine.
12. Saqib, J. Concept and Implications of Collateral Damage in the Light of Islamic Law and International Humanitarian Law. Social Science Review Archives, October-December 2025.
13. Sassòli, M., Bouvier, A., Quintin, A. How Does Law Protect in War? Cases, Documents and Teaching Materials on Contemporary Practice in International Humanitarian Law. ICRC, 1999.

14. Spiro, D., Wachtmeister, H., Gars, J. Assessing the impacts of oil sanctions on Russia. Energy Policy, Volume 206, November 2025.
15. The Geneva Conventions and their Commentaries. International Committee of the Red Cross. Kättesaadav arvutivõrgus: <https://www.icrc.org/en/law-and-policy/geneva-conventions-and-their-commentaries#text940072>
16. Tymoshenko, V., Fedchuk, T. Metaverse Science, Society and Law. Implementation of international humanitarian law in virtual environments: Challenges and prospects for regulating armed conflicts in the era of the metaverse and immersive technologies, 15.12.2025.
17. Värk, R. Riikide enesekaitse ja kollektiivse julgeolekusüsteemi võimalikkusest terroristlike mitteriiklike rühmituste kontekstis, 2011.
18. Wood, M. International law and the use of force: What happens in practice?
- 19.

Normatiivmaterjalid ja kohtulahendid:

20. Convention for the Amelioration of the Condition of the Wounded and Sick in Armies in the Field. Geneva, 27 July 1929.
21. Endise Jugoslaavia Rahvusvaheline Kriminaaltribunal. IT-98-29-T, 5.12.2003 (Prokurör vs Stanislav Galić).
22. Endise Jugoslaavia Rahvusvaheline Kriminaaltribunal. IT-98-29/1-T, 12.12.2007 (Prokurör vs Dragomir Milošević).
23. Geneva Convention relative to the protection of civilian persons in time of war. United Nations Treaty Collection, 12.08.1949.
24. International Committee of the Red Cross. Protocols additional to the Geneva conventions of 12 August 1949.
25. International Tribunal for the Prosecution of Persons Responsible for Serious Violations of International Humanitarian Law Committed in the Territory of the Former Yugoslavia since 1991. Updated Statute of the International Criminal Tribunal for the Former Yugoslavia, september 2009.
26. P. Jean jt. International Committee of the Red Cross, Reading Committee. Commentary on the Additional Protocols of 8 June 1977 to the Geneva Conventions of 12 August 1949, Geneva 1987.
27. Rahvusvaheline Kriminaalkohus. ICC-01/04-01/06, 29.01.2007. (Prokurör vs Thomas Lubanga Dyilo).

28. Rahvusvaheline Kriminaalkohus. ICC-01/04-01/07, 07.03.2014. (Prokurör vs Germain Katanga).
29. Rahvusvaheline Kriminaalkohus. ICC-01/04-01/10, 16.12.2011. (Prokurör vs Callixte Mbarushimana).
30. Rahvusvaheline Kriminaalkohus. ICC-02/05-01/20, 06.10.2025. (Prokurör vs Ali Muhammad Ali Abd-Al-Rahman).
31. Rahvusvahelise Kriminaalkohtu Rooma Statuut – RT II 2002, 2, 5.
32. RKKKm 1-19-5146.
33. The Arab Convention For The Suppression Of Terrorism, Kairo, aprill 1998.

Muud allikad:

34. Andrievska, V. This systematic cycle of attacks on the energy infrastructure must end. Press release. – United Nations Ukraine, 24.01.2026. Kättesaadav arvutivõrgus: <https://ukraine.un.org/en/308851-systematic-cycle-attacks-energy-infrastructure-must-end>
35. Attacks on Ukraine’s energy infrastructure: Harm to the civilian population. – United Nations Human Rights Office of the High Commissioner, 12.12.2025. Kättesaadav arvutivõrgus: <https://ukraine.ohchr.org/en/Attacks-on-Ukraines-Energy-Infrastructure-Harm-to-the-Civilian-Population>
36. Collier, I. Vladimir Putin says missile strikes across Ukraine are in retaliation for Crimea bridge „terrorist blast“. – Sky News, 10.10.2022. Kättesaadav arvutivõrgus: <https://news.sky.com/story/vladimir-putin-says-missile-strikes-across-ukraine-are-in-retaliation-for-crimea-bridge-terrorist-blast-12717302>
37. Davydenko, D. jt. European Council on Foreign Relations. View from Kyiv: Putin’s failed blitzkrieg and the future of Europe, 8.03.2022. Kättesaadav arvutivõrgus: <https://ecfr.eu/article/view-from-kyiv-putins-failed-blitzkrieg-and-the-future-of-europe/>
38. Dixi Group. Over four years of full-scale war, Russia has launched more than 60 massive attacks on Ukraine’s energy sector, 24.02.2026. Kättesaadav arvutivõrgus: <https://dixigroup.org/en/over-four-years-of-full-scale-war-russia-has-launched-more-than-60-massive-attacks-on-ukraines-energy-sector/>

39. Energy Map. Information on massive strikes on Ukraine's critical infrastructure. Kättesaadav arvutivõrgus: <https://energy-map.info/en/datasets/12f3148d-841a-478d-b9ed-72bf0764b286>
40. Human Rights Council. Independent International Commission of Inquiry on Ukraine. „They are hunting us“: systemic drone attacks targeting civilians in Kherson. Kättesaadav arvutivõrgus: <https://www.ohchr.org/sites/default/files/documents/hrbodies/hrcouncil/coiukraine/a-hrc-59-crp2-en.pdf>
41. Increasing attacks on Ukraine's energy infrastructure place civilians at risk, UN human rights monitors warn. – United Nations Human Rights Office of the High Commissioner, 12.12.2025. Kättesaadav arvutivõrgus: <https://ukraine.ohchr.org/en/Increasing-attacks-on-Ukraine-s-energy-infrastructure-place-civilians-at-risk-UN-human-rights-monitors-warn>
42. Kagan, F. W. jt. Russian Offensive Campaign Assessment, February 7, 2026 – Institute for the Study of War, 07.02.2026. Kättesaadav arvutivõrgus: <https://understandingwar.org/research/russia-ukraine/russian-offensive-campaign-assessment-february-7-2026/>
43. Kagan, W. F. jt. Russian Offensive Campaign Assessment, September 14, 2022. – Institute for the Study of War, 14.09.2022. Kättesaadav arvutivõrgus: https://understandingwar.org/research/russia-ukraine/russian-offensive-campaign-assessment_14-24/
44. Kagan, F. W. jt. Russian Offensive Campaign Assessment, October 10, 2022 – Institute for the Study of War, 11.10.2022. Kättesaadav arvutivõrgus: <https://understandingwar.org/research/russia-ukraine/russian-offensive-campaign-assessment-february-7-2026/>
45. Khan, F. S., Iqbal, A., Talha, A. Revisiting the Geneva Conventions: Are the Four Core Conventions Sufficient for 21st Century Warfare? The Critical Review of Social Sciences Studies, Volume 3, Number 2, 13.06.2025, lk 2214. Kättesaadav arvutivõrgus: <https://thecrsss.com/index.php/Journal/article/view/611/642>
46. Lepik, H. K. A disaster in photos: Nova Kakhovka dam breach in Ukraine. – European Commission. European Civil Protection and Humanitarian Aid Operations, 27.06.2023. Kättesaadav arvutivõrgus: https://civil-protection-humanitarian-aid.ec.europa.eu/news-stories/stories/disaster-photos-nova-kakhovka-dam-breach-ukraine_en

47. Michaelson, R. Outgoing MI6 chief says Putin has „bitten off more than he can chew“ in Ukraine. The Guardian, 19.09.2025. Kättesaadav arvutivõrgus: <https://www.theguardian.com/world/2025/sep/19/putin-ukraine-richard-moore-mi6-spy-recruitment>
48. Pearson, J. Russian spies behind cyber attack on Ukraine power grid in 2022 – researchers. – Reuters, 09.11.2023. Kättesaadav arvutivõrgus: <https://www.reuters.com/technology/cybersecurity/russian-spies-behind-cyberattack-ukrainian-power-grid-2022-researchers-2023-11-09/>
49. Rahvusvaheline Kriminaalkohus. The States Parties to the Rome Statute. Kättesaadav arvutivõrgus: <https://asp.icc-cpi.int/states-parties#R>
50. Raik, K. Karm julgeolekuaasta 2025 – mis ei tapa, teeb tugevamaks. – Diplomaatia, 13.01.2025. Kättesaadav arvutivõrgus: <https://diplomaatia.ee/kristi-raik-karm-julgeolekuaasta-2025-mis-ei-tapa-teeb-tugevamaks/>
51. Ukraine: Russian Attacks on Energy Grid Threaten Civilians. Leveraging Civilian Harm as a Tactic of War; Millions Without Electricity, Water, Heat. – Human Rights Watch, 06.12.2022. Kättesaadav arvutivõrgus: <https://www.hrw.org/news/2022/12/06/ukraine-russian-attacks-energy-grid-threaten-civilians>
52. Wolkov, N. jt. Russian Offensive Campaign Assessment, August 26,2024. – Institute for the Study of War, 26.08.2024. Kättesaadav arvutivõrgus: https://understandingwar.org/research/russia-ukraine/russian-offensive-campaign-assessment_26-3/

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina, Georg Haller ,
(*autori nimi*)

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) minu loodud teose

Tsiviilelanikkonna terroriseerimise analüüs rahvusvahelises humanitaarõiguses ,
Venemaa rünnakute näitel Ukraina energiataristule
(*lõputöö pealkiri*)

mille juhendaja(d) on René Värk ,
(*juhendaja nimi*)

reprodutseerimiseks eesmärgiga seda säilitada, sealhulgas lisada Tartu Ülikooli digitaalarhiivi kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni;

2. annan Tartu Ülikoolile loa teha punktis 1 nimetatud teos üldsusele kättesaadavaks Tartu Ülikooli veebikeskkonna, sealhulgas digitaalarhiivi kaudu Creative Commons litsentsiga CC BY NC ND 4.0, mis lubab autorile viidates teost reprodutseerida, levitada ja üldsusele suunata ning keelab luua tuletatud teost ja kasutada teost ärieesmärgil, kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni;
3. olen teadlik, et punktides 1 ja 2 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile;
4. kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei riku ma teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse õigusaktidest tulenevaid õigusi.

Georg Haller

29.04.2026